

Ціна 75 центів

НОВІ ДНІ

• NOWI DNI •

УНІВЕРСАЛЬНИЙ ІЛЮСТРОВАННИЙ МІСЯЧНИК

РІК XXIV.

БЕРЕЗЕНЬ — 1973 — MARCH

Ч. 278

НОВІ ДНІ

• NOWI DNI •
УНІВЕРСАЛЬНИЙ ІЛЮСТРОВАННИЙ МІСЯЧНИК

Основник, видавець і редактор 1950 - 1969
П. К. Волиняк

Видає видавництво "Нові Дні"

В. В. Павлюк — адміністратор

РЕДАГУЄ КОЛЕГІЯ:

Д. В. Кислиця (головний редактор)
М. Г. Дальний, І. Д. Пишкало, Р. Рахманний,
П. І. Малай

УМОВИ ПЕРЕДПЛАТИ (на рік):

Канада і США — 6.50 доларів
Австралія — 4.50 австралійських доларів
Франція — 25 франків
Англія — 1.75 фунта
Всі інші країни Європи, Венесуела — 5.00 дол.
Решта країн Південної Америки — 4.00 дол.

НАШІ ЗАКОРДОННІ ПРЕДСТАВНИЦТВА:

В Англії:

A. Bondarenko, 78 Kensington Park Rd.
London W. 11, England.

В Австралії:

S. Krywolap, Box 1586 M, G.P.O. Adelaide,
S. 5001, Australia.

На Чикаго і околиці:

Mr. D. Sawertailo,
1745 Junior Terr., Des Plaines, Ill. 60016, USA

На Філадельфію і околиці:

Mr. S. Jewsevsyjj,
4915 N. Marvine St., Philadelphia, Pa. 19141, USA

АДРЕСА РЕДАКЦІЇ І АДМІНІСТРАЦІЇ:

N O W I D N I
28 Northcliffe Blvd.
TORONTO, ONT., CANADA
M6H 3H1

Second Class Mail Registration Number 1668

На першій сторінці обкладинки: Шевченко-водонос. Скульптура І. Гончара. Бронза. 1939. ("Нові обрії").

У ЦЬОМУ ЧИСЛІ ЧИТАЙТЕ:

Тарас Шевченко. Діма — Вірші	1
Українська трагедія 1933 року	3
Ігор Качуровський — Нова книга поезій	8
Юрій Соловій — Між небом і землею — ближче землі	10
Юрій Перхорович — Місце бою Божа (анти) з Вінітаром (готи)	13
Василь Чапленко про мову Сковороди	16
Дм. Чуб — Польський мовознавець про книжку Антоненка-Давидовича	19
Дарія Сіяк — Найновіші видання	21
Читачі про "Родинний альбом" Докії Гуменної	25
Огляд нашої преси	27
Читачі пишуть	29
Ф. Бульбенко — Артем Супрунович Орел Поради лікаря, із гумору тощо.	30

НА РОЗБУДОВУ ЖУРНАЛУ
ЖЕРТВУВАЛИ:

Є. Розгін, Дітройт, США	\$20.00
П. Сарнавський, Лонгуіл, Канада	8.50
О. Головко, Статен Айленд, США	8.50
Гр. Костюк, Рутерфорд, США	8.00
П. Шонда, Торонто, Канада	7.00
П. Кульчицький, Австралія	5.40
С. Бережний, Англія	5.00
Л. Вудило, Вест Ковіна, США	5.00
Г. Бондар, Чикаго, США	5.00
В. Косогор, Чикаго, США	4.50
А. Маяровський, Едмонтон, Канада	4.00
Г. Прихідько, Танدر Бей, Канада	4.00
М. Галка, Торонто, Канада	3.50
Л. Дорковський, Торонто, Канада	3.50
І. Безпечний, Вірджіл, Канада	3.50
В. Кравець, Едмонтон, Канада	3.50
В. Максимюк, Брантфорд, Канада	3.50
І. Михайловський, Монреаль, Канада	3.50
П. Пауш, Едмонтон, Канада	3.50
В. Руденко, Васага Бич, Канада	3.50
А. Соколов, Ст. Кетеринс, Канада	3.50
О. Юречко, Аллентовн, США	3.50
Я. В'юн, Чикаго, США	3.50
О. Мельниченко, Голлівуд, США	3.50
В. Гаєвський, Лос Анджелос, США	3.50
Т. Петренко, Чикаго, США	3.50
Ю. Мовчан, Маседонія, США	3.50
А. Сохадський, Парма, США	3.50
А. Седловський, Едмонтон, Канада	1.50
В. Жураківський, Брамалі, Канада	1.50
О. Кремена, Провіденс, США	1.50
Ю. Шмигуль, Сиракюз, США	1.50
В. Матвієнко, Ля Салле, Канада	1.50

(Закінчення на стор. 28)

Редакція не відповідає за зміст платних оголошень.
Статті з поданими іменами авторів не конче відбивають позицію редакції.

ІСАЯ¹⁾. Глава 35

ПОДРАЖАНІЄ

*Радуйся, ниво непоплитая!
Радуйся, земле, не повитая
Квітчастим злаком! Розпустися,
Рожевим крином процвіти!
І процвітеш, позеленієш,
Мов Іорданові святис
Луги зелені, береги!
І честь Кармілова, і слава
Ліванова²⁾), а не лукава
Тебе укріє дорогим,
Золототканім, хитрошитим,
Святим омофором³⁾ своїм.
І люде темнії, незрячі,
Дива Господнії побачать.*

*І спочинуть невольничі
Утомлені руки,
І коліна одпочинуть
Кайданами куті!
Радуйтеся, вбогодухі,
Не лякайтесь дива, —
Се Бог судить, визволяє
Долготерпеливих
Вас, убогих. І воздає
Злодіям за злая!*

*Тоді, як, Господи, святая
На землю правда прилетить
Хоч на годиночку спочить,
Незрячі прозрятъ, а кривіє,
Мов сарна з гаю, помайнуть.
Нічим отверзуться уста;
Прорветься слово, як вода,
І дебрь-пустиня непоплита,
Зцілющою водою вмиє,
Прокинеться; і потечуть
Веселі ріки, а озера
Кругом гаями поростуть,
Веселим птаством оживуть.*

*Оживуть степи, озера,
І не верстовоїї,
А вольнії, широкії
Скрізь шляхи святії
Простеляться; і не найдуть
Шляхів тих владики,
А раби тими шляхами
Без гвалту і крику
Позіходяться до купи,
Раді та веселі.
І пустиню опанують
Веселії села.*

25 марта 1859, (С.-Петербург)

¹⁾ Ісаїя — стародавній жидівський пророк, якому приписується авторство однієї із книг Біблії.

²⁾ Карміл і Ліван — гори: Карміл — у Палестині, Ліван — у Лівані.

³⁾ Омофор — нараменник, частина культового одягу вищого православного духовництва, зокрема, архієрея.

**

Запруджено вулиці
залізобетонними тоннами,
виростають будинки до хмар.
— А будуть ще вищі, — інженери говорять.
Здається: ще трохи
і ми потонемо
на дні
камінного
моря...
Та нехай виростають собі аж під хмари
новозбудовані стіни,
нехай височіють,
стискаючи вулиці у залізних обіймах, споруди.
Аби серце людське
не робилось від того камінним
і щоб люди
були, як люди.

ДРУЗІ

Різні бувають друзі.
Часом це верби, схилені в тузі,
що скаргу твою незлосливу
вислухають
терпеливо.
Часом це інші дерева.
Наприклад: магнолій рожевих
гілки, ніжним цвітом одягнені,
як руки до тебе простягнені.
Або в горах-вітер співучий,
або кущ диких рож на кручі,
що, колючий, тебе не вколе,
так, як люди,
злим словом ніколи.
Різні бувають друзі.

**

Ти назустріч мені не іди,
накликаючи ніжність
колишнього...
Я собі напросила біди
у Всевишнього.
Я собі напросила терпінь,
їх прийняти із гідністю треба.
А навколо весни голубинь
сліпить очі
з весняного неба;
а навколо квітнуть сади,
по-весільному прибрані вишнями...
Ти ж назустріч мені не іди,
не накликай ніжність колишнього.

ЧЕКАННЯ

Йй минуло дев'яносто років.
Ледве чує, ледве бачить,

ледве ходять ноги.
Із життям тепер така морока.
а подітись куди від нього?

І щодня вона благає Бога,
щоб забрав її вже з цього світу.
(Тяжко їй, старій та самотній.)
Вже збрала й речі у дорогу:
чорну сукню,
чорну хустку
і блакитний спокій.

Ось піду собі
разом з деревами
ген у гори, легендами всіяні.
Будуть хмари
великими мевами
біля мене кружляти
Замріяні.
Будуть сосни,
мов сестри усміхнені,
у поклони хилитись привітному.
Говорити до мене по-їхньому,
усміхатись до мене
по-рідному.
Я гірською уміюся тишею,
обітруся я сонячним променем.
Я на серці своїм ніжність вишию,
там за неї не скривдить ніхто мене.

СИНЯ ПТИЦЯ

Пролітала Синя Птиця,
Синя Птиця — непосида.

— — — — —

Пролітала Птиця Синя,
а від неї тінь блакитна
нас в той вечір заторкнула.
І зробився світ інакшим:
веселішим і добрішим,
серце щастям спалахнуло
і в очах відбився спалах.
Ти співав про Чорне море,
ти розказував про щастя,
а над нами тінь блакитна
Птиці Синьої ясніла.

Пам'яті Василя Симоненка

Поети (взагалі мистці) —
хімерне плем'я
з думами вогнистими.
Ви їм кажете: "Ідіть по дорозі оцій,

тут гладенько і зручно." — А вони
йдуть шляхами своїми,
хоч би навіть тернистими.

Ви їм стелете килим до ніг,
пропонуєте славу, багатство,
та різні вигоди хороші,
аби **вас** прославляли...
Про **вас** щоб складали пісні
і не так собі, а за гроші.

А ви, ті поети (мистці взагалі),
ті чутливі творіння,
ніжні душі так звані,
можуть бути такі непокірні і злі
і настільки незламні в своєму писанні, —

що хоч криком кричи, хоч лякай,
чи підступністю, наклепом змушуй,
та вони — ані слова.
Ніжні душі... а впертість така,
як у скелі, що й з місця не зрушиш.

І напишуть не те, що хотілось би вам, —
тільки їхньому серцю,
надхненному, полум'яному.
Бо такі вже поети...
Це істина не нова,
давно уже znana нам.

ДІВЧИНА І САРНА

Бігала в лісі Сарна, що ледве на ноги
зіп'ялась. Бігала, травам радіючи, бігала,
листя смакуючи.

А ліс перерізала дорога від одного міста
до іншого
і по ній їхала автом (на побачення з Нареченим)
Дівчина з очима довірливими
і добрими, як у Сарни.

А Сарна, що ледве на ноги зіп'ялась, на
дорогу вибігла з лісу...

Побачила ще небачене: звіря на чотирьох колесах
і від переляку ноги її
зрослися з дорогою.

(А по дорозі ж їхала Дівчина на побачення
з Нареченим.)

Помітила Дівчина Сарну, захотіла її оминати
і з дороги в'їхала в дерево...

Впало авто набік, а у Дівчини
зупинилося серце.

— — — — —

Сарна далі у ліс пішла собі.
Дівчина —
в інший світ.

УКРАЇНСЬКА ТРАГЕДІЯ 1933 РОКУ

З твору Філіпа Гібса "За завісою" (Philip Gibbs, "BEHIND THE CURTAIN")

Філіп Гібс, відомий англійський письменник, народився в 1877 році. Літературна праця Ф. Гібса почалася ще за часів Першої світової війни, коли він був військовим кореспондентом на західному фронті. За все своє життя письменник написав багато творів, лишив по собі досить велику й цінну літературну спадщину.

Ф. Гібс докладно вивчав життя і події в сталінській державі. В 1948 році письменник закінчив свій твір "За завісою", в якому правдиво відтворив увесь жах сталінської диктатури, безправність народу, сваволю і терор сталінських опричників — ЧК — ГПУ — НКВД.

Письменник починає свій твір від подій 1921 року, ще від часів боротьби більшовиків за владу, і закінчує Другою світовою війною.

Ми спинимось тут на тих розділах твору, де письменник відтворив у художніх образах українську трагедію 1933 року.

Свій твір "За завісою" Філіп Гібс присвячує:
"Всім людям, що живуть за "залізною завісою", яким не дозволено бачити світ, що за нею".

З подіями 1933 року на Україні письменник знайомить читача так:

У Москві живе українська родина — Петро Григорович Демченко з дружиною Іриною і сином Василем. Петро Григорович працює головним інженером на одному великому московському заводі. Син його Василь — студент.

На Україні, на Київщині, живе батько Петра Григоровича. В старі часи він мав, хоч і небагато, землю, але був досить заможний і мав шість корів. Коли почалася колективізація, то, щоб уникнути депортації на Сибір чи щоб не потрапити до в'язниці, старий Демченко віддав усю свою худобу і землю до колгоспу і став колгоспником. А можливо, він це зробив і заради сина Петра, щоб на нього не впала чорна пляма, що він син куркуля. Потім старого Демченка настановили головою колгоспу.

Надійшов 1933 рік. До Петра Григоровича доходять недобрі чутки — про голод на Україні. Не говорячи про це синові, батько просить Василя поїхати на Україну і відвідати дідуса.

Письменник з великою симпатією показує нам родину Петра Григоровича, підкреслюючи привабливі риси, типові для українського народу. Василь з радістю їде з задумливої Москви, сподіваючись подихати свіжим повітрям і відпочити серед українських полів і лісів...

Але замість веселих полів Василь побачив на Україні жахливі картини голоду. Це так вразило чутливу душу Василя, що він повертається додому цілковито хворим. Василя зустрічають батько, мати і його друг Володимир, студент того самого інституту. Василь ледве тримався на

ногах і плакав, як дитина. Підтримуючи Василя, Володимир допоміг йому дійти до кімнати і посадив його на стілець коло столу. Побачивши сина в такому стані, батько стурбовано питає, що з ним сталося.

(Далі подаю переклад з твору)

— Тату, — відповів Василь. — Я був у пеклі. Я повернувся з пекла на землі. Я бачив там жахливі речі. Той жах не могли вигадати люди, його могли створити лише дияволи.

— Про що ти говориш? Який жах ти бачив? Хто ті дияволи? — злякано вигукнув батько.

— Ті дияволи живуть тут, у Москві. Вони сидять у Кремлі. Ці дияволи — безсердечні, вони не мають ніякого жалю до людей, вони не знають ніякої пощади до своїх жертв.

— Мовчи! — крикнув батько. — Мовчи! Бога ради!... Він швидко підійшов до дверей і причинив їх. Якби хтось був на сходах і почув, що казав Василь, вони всі загинули б.

Василь замовк. Знесиленний, він сидів за столом і в розпачі охопив руками похилену голову. Навколо стояли батько, мати і Володимир. Мати обійняла сина:

— Мій бідний, мій любий сину! Що сталося з тобою?

— Зі мною, мамо, нічого не сталося. Але я бачив страшні речі. Вони роздирають моє серце. Вони наповнили мою душу чорним відчаєм... Я бачив, як вони вмирали... Малий Івась, діти Антона Соколовського і багато-багато інших... І то в кожному селі. Для них нема ніякого порятунку, ніякої надії. Вони не мають ніякої їжі. Померлі лежать не поховані. Їх нікому ховати. Діти, що ще не померли, лежать опухлі. Вони плачуть і просять у матерів їсти. Але матері самі чекають смерті... Старі чоловіки плачуть. Вони кричать про милосердя, але їх ніхто не чує... Я пройшов багато сіл і скрізь бачив смерть і лише смерть. Мій дідусь умер при мені. Дядько Григорій покінчив самогубством.

Василь говорив тихо, його ледве було чути.

— Ти кажеш, що твій дідусь помер? Чи то правда? — запитав батько.

— Так. Дідусь помер три тижні тому. Він був виснажений до краю. У нього лишилися самі кости, обтягнені шкірою. Це сталося тоді, коли я був у дядька Григорія. Тієї ночі дядько Григорій застрелився. Він попрощався зі мною, сказавши: "Добраніч", і пішов до своєї кімнати. За хвилину я почув постріл...

Василь кинув на батька гнівний погляд.

— Батьку! Ви знали! Ви чули, що діється на Україні. Чому ви не сказали мені правди?

— Я нічого не знав, — відповів батько. — До мене доходили лише окремі чутки, яким я не дуже вірив.

— Які чутки? — запитав Василь так, ніби він був суддею свого батька.

— Я чув... Але чи я міг послати хліб голодним селянам? Чи в моїй силі було владити? Ти дивишся на мене так, ніби я винен у тому, що сталося на Україні.

— Ми всі винні! — крикнув Василь. — Ми всі винні. Ми — що зведемо себе комуністами. Ми — що слухаємо і виконуємо розпорядження Кремля.

Василь дивився якимись божевільними очима, повними гніву і відчаю, і кричав:

— Всі ми винні! І я теж винен. Якщо я живу тут, у Москві, вдаю, що я нічого не знаю і не бачу, брешу, тоді коли люди на Україні мруть від голоду, — тоді я винен в убивстві їх, бо я не протестую проти тих, хто дає накази. Вони забрали в селян усе зерно, і поля лишилися не засіяні. Тих, хто заради своїх дітей чинив спротив, вони розстріляли, або вигнали геть із їхніх домів, з їхнього села, як німу худобу. Вони забрали всю бензину, що була потрібна для тракторів. В колгоспах були нові трактори, але колгоспники не могли ними орати без бензини і не могли сіяти без зерна. Дідусь говорив з людьми, що їх надіслано з Москви з завданням забрати весь хліб у селян. Він говорив їм: "Я був одноосібник, кулак по-вашому. Але я віддав до колгоспу всю свою худобу й землю. Тому що я вірно служив радянській владі, мене настановили головою колгоспу. Тепер ви забираєте все наше зерно і лишаєте нерухомими наші трактори. Ви засуджуєте нас на голодну смерть. Чому ви це робите? Мільйони дітей помруть з голоду. Хай би голод забрав старих, але ж умирають діти і юнаки. Чому ви засуджуєте їх на голодну смерть? Якщо ви подасте мені підставу, яка виправдує те, що ви робите, — я замовкну і помру без слова докору". — "Хліб потрібний для Червоної армії, діду, бо є небезпека війни з Японією. Чи тобі це зрозуміло?" — відповіли йому люди з Москви. Дідусь подивився на них і сказав: "Це не виправдує вас. Ми не переможемо японців тим, що заморимо голодом мільйони наших людей. Якщо ви робите це, то нам не потрібна перемога такою ціною. А зрештою, ніякої війни немає, і ніхто на нас не нападає". Чоловік з Москви ударив дідуса по обличчю і сказав: "За твої слова, діду, тебе слід було б розстріляти..." Але одного разу я бачив, що навіть чоловік з Москви плакав, коли він бачив, як діти помирали з голоду... Чоловік з Москви плакав...

Василь замовк. Потім заговорив тихо. Його голос було ледве чути. Він говорив ніби сам до себе.

— Чому ми живемо тут, у Москві, коли там, на Україні, люди мруть з голоду? Чи це не злочин, що ми живемо тут, байдужі до того, що мільйони наших братів, мільйони маленьких дітей там умирають... Вони лежать, вони вже не мо-

жуть рухатися... Для них нема хліба... Діти плачуть, просять їсти... А матері не можуть урятувати своїх дітей. Я бачив це все і приїхав сюди, щоб розказати вам про весь той жах...

Василь перший приніс до Москви вістку про те, що діялося на Україні. Незабаром почали з'являтися втікачі з України, що розповідали про штучний голод, створений урядом. Але до Москви доходило мало тих втікачів, і вони не сміли говорити всім про всі страхоття на Україні. Лише тим, кому вони вірили, вони говорили шепотом. Та швидко й вони потрапляли до рук НКВД, як тепер називали колишню ЧеКа. Агенти НКВД заарештовували їх і розстрілювали за поширення "злісних і шкідливих вигадок", спрямованих проти радянської влади. Але чутки поширювалися в Москві, і мало хто не знав про страшний голод на Україні, що знищив мільйони людей...

Та Україна була далеко від Москви. У Москві був хліб і було все. І краще було не говорити про такі речі, як голод на Україні... Безпечніше було не думати про це. Небезпечно зосереджувати свої думки і уявляти собі всякі страшні картини.

Та Василь Демченко не міг не думати, не уявляти, забути всю ту страшну трагедію, що її він бачив на власні очі на Україні. Він не міг мовчати, він мусив ділитися своїми почуттями і думками і він говорив своєму другові Володимирові..

— ...Колись ти згадаєш, що я кажу тобі зараз, і скажеш: "Василь говорив правду". Я кажу тобі, що люди, які сидять у Кремлі, не мають ні жалю, ні милосердя. Вони — послідовники, учні самого диявола. Вони прагнуть лише до необмеженої влади для себе. Вони зовсім не дбають про добро людям. У них немає серця, у них тече холодна кров, як у риби. Вони жорстокіші, ніж був колись Іван Грозний...

— Василь, — озвався Володимир. — Я вірю, що ти був свідком жахливих подій і тому так говориш. Але я раджу тобі не говорити про це поза стінами цієї кімнати.

— Чому ні? — відповів Василь. — Люди Москви мусять знати, що діється на Україні. Я мушу сказати їм. Якщо я буду мовчати, боячись за своє власне життя, я буду винен у тому злочині, що твориться на Україні.

Студентський комітет викликав Василя Демченка. Група студентів зробила на Василя донос. Викликано п'ятнадцять студентів, які мали підтвердити свої свідчення проти Василя. Викликано і Володимира, як свідка, бо знали, що він був найближчий Василів друг і мусив знати про нього більше, ніж інші.

...Ідучи до інституту, Василь уявляв собі, чим може закінчитися сьогоднішній над ним суд.

— Я знаю, — говорив він Володимирові, —

що мені загрожує. Я не хотів говорити про це своєму батькові. Якщо мене виключать з інституту, я не матиму ніяких перспектив. Якщо ж вони передадуть мою справу до НКВД, мене заарештують, будуть катувати і, зрештою, розстріляють... А може... — Василь не докінчив своєї думки й замовк.

**

Об одинадцятій годині почався так званий товариський суд над Василем Демченком. Голова комітету Зеліков викликав Василя й запитав:

— Чи ви знаєте, Демченко, для чого ми вас викликали?

— Очевидно, через якісь наклепи на мене від різних донощиків і шпигунів, — відповів Василь.

Зеліков суворо зирнув на і нього і промовив:

— Обов'язок кожного студента — повідомляти про ворожі розмови чи про поширення неправдивих і шкідливих нашої державі чуток. Розумієте?

— Так, — відповів Василь. — Дуже зле захочувати до шпигунства і доносів.

Зеліков щось записав у зошит, що лежав перед ним.

— Я записав вашу відповідь, Демченко, — сказав він. — Вона не говорить на вашу користь.

За хвилину він знову звернувся до Василя.

— Ми маємо відомості про те, що ви, Демченко, у розмовах зі студентами обвинувачували наш уряд і називали членів уряду убивцями і дияволами. Нам пишуть, що ви обвинувачували партію в жорстокості і в свідомій організації штучного голоду на Україні, в наслідок якого померло мільйони українських селян. Ми викликали свідків, яким ви говорили це, і вони при вас підтвердять те, що ви їм казали. Що ви можете нам про це сказати?

Василь мовчав. Зеліков звернувся до нього знову:

— Ми чекаємо на вашу відповідь, Демченко.

— Я відповім, — почав Василь. — Я був свідком жахливої трагедії, яку зараз переживає Україна. Мільйони селян і їхні сім'ї умирають з голоду. Багато вже померло. Я пройшов багато сіл і бачив людей, що не мали що їсти, бо за наказом із Москви у них забрали все, навіть зерно, що було призначене для посіву. Забрана вся худоба, забрана вся бензина, що потрібна була для тракторів. Поля лежать не орані... Я бачив дітей з опухлими животами, висохлими рученятами, з очима, повними відчаю і страждань, що благали про милосердя і порятунок. На них було страшно дивитись. Вони були схожі на маленьких мавп, що вмирають з голоду... Все це, що я бачив, наповнило мою душу відчаєм, мукою і жахом...

— Це не відповідь на моє питання, — перебив його Зеліков. — Ми вас питаємо: чи ви обвинувачували вождів нашого уряду, називаючи їх убивцями і дияволами?

Василь знову мовчав.

— Відповідайте! — крикнув Зеліков.

Василь почав говорити. Він говорив поволі, ніби через силу витягав із себе кожне слово.

— Я обвинувачував і обвинувачую всіх, хто свідомо наказав відібрати зерно і всі харчові запаси з України, не лишивши нічого для людей. Це є нечуваний злочин проти людства. Ті, що зробили це, може невірно зрозуміли наказ і, боячись, щоб їх не обвинувачували в нелояльності до уряду, створили той жахливий стан. Тоді як ті, що давали наказ, може не знали дійсного стану. Я хотів би зробити таке припущення...

Василь замовк. Зеліков щось записував, схилившись над столом. Далі почав викликати свідків. Усіх свідків було п'ятнадцять. Декого з них Василь вважав за своїх друзів і довіряв їм. Тепер вони зрадили його і свідчили проти нього. Один за одним вони стверджували, що Демченко обвинувачував радянський уряд за все, що діялося на Україні. Ніхто з них не дивився на Василя під час своїх свідчень. Після того, як усі п'ятнадцять свідків посвідчили, один із членів комісії, професор Панчук, попросив у голови слова і звернувся до Василя. Професор Панчук був українець.

— Вас дуже вразило те, що ви бачили на Україні, чи не так?

— Так — відповів Василь. — Від того часу я перебуваю в якомусь жахливому кошмарі.

— А чи не перебільшуєте ви розміри голоду? — запитав Панчук.

— Я не можу перебільшити, навпаки: всієї страшної правди я не можу передати словами, а те, що я бачив, — це лише частина її.

— А чи хто з ваших родичів теж умер від голоду?

— Так. Двоє дітей мого дядька.

— А ще хто?

— Мій дід. Він був відданий радянській владі і був головою колгоспу, але він теж голодував, бо віддавав свій хліб іншим, щоб рятувати їх від голодної смерті.

— Чи колгоспники так само голодують, як і інші селяни, що працюють на своїй власній землі?

— Так само, бо в них теж забрано всі хлібні запаси — з наказу...

Професор Панчук не міг стриматися і тяжко зідхнув. Всі його родичі були українці. Він звернувся знову до Василя.

— Я зрозумів вас, що ви були в такому стані, що не могли відповідати за свої слова, що ви говорили в наслідок глибокого потрясання і душевних мук, чи не так?

Та Зеліков гостро обірвав:

— Товаришу Панчук, ці питання зайві і не стосуються до справи.

— Але ми мусимо взяти до уваги душевний стан студента, — сказав Панчук.

— Його душевний стан, який би він не був, не

може виправдати його антирадянських вчинків — гостро відповів Зеліков.

— Ми вислухали свідків, — продовжував Зеліков. — Тепер ми вислухаємо Володимира Рогова. Нас поінформовано, що він живе разом із Демченком.

Володимир устав. Він відчув, що долоні його зволожились, а поза шкірою пробіг мороз.

— Чи ви живете в одному домі з Демченком? — запитав Зеліков.

— Так, — відповів Володимир.

— Ви часто маєте з ним розмови й постійно перебуваєте з ним, чи не так?

— Так, він мій найкращий друг.

— Чи й тепер він ваш найкращий друг, незалежно від його антирадянських виступів?

— Так, він і тепер мій найкращий друг, — відповів Володимир.

— Чи ви свідомі того, що радянські громадяни взагалі, а тим більше студенти інституту не сміють бути друзями тих, хто веде ворожу, руйніщну роботу серед нас?

— Я це розумію, — стурбовано відповів Володимир.

— Чи ви були свідком того, як Демченко повернувся з Києва?

— Так, був.

— Розкажіть нам, як Демченко тримався і що ви пам'ятаєте з того, що він говорив.

— Він був у тяжкому душевному стані. Він часто плакав, як дитина, від болю. Я розумію, від душевного болю.

— А що він говорив?

— Він розповідав про голод на Україні, який він бачив у багатьох селах на Київщині. Він страшно переживав, згадуючи голод на Україні, як умирали діти... Він дуже чутливий до людського горя...

В залі запанувала тиша. Володимир глянув навколо і побачив, що студенти-свідки пильно дивилися на нього. Їм було дивно, що Володимир ніби захищав того, кого вони обвинувачували.

Зеліков заговорив знову.

— Ми всі, я певен, чутливі до людського горя, якщо воно не спричинене злочином проти нашої держави. Але тепер ми знаємо, що Демченко обвинувачував наших вождів і, як він їх називає, "людей з Кремля". Чи ви це чули від нього?

Володимир зітнівся і мовчав.

— Я повторюю моє питання: чи ви чули, як Демченко обвинувачував наш уряд?

— Я чув лише його плач, я чув лише його стогін. Я чув, як він у розпачі кричав уночі.

— Я питаю вас, чи ви чули його вислови проти нашого уряду?

— Я чув лише те, що він розповідав про трагічні події на Україні.

Зеліков щось запитав у своєму зошиті і звернувся знову до Володимира.

— Ви сказали, що Демченко — ваш найкращий друг. Але чи можемо ми повірити, що ваш найкращий друг не відкрив вам усіх своїх думок, тоді як він довірився тим, з ким він був менше знайомий?

Володимир подумав, перш ніж відповісти.

— Можливо, що товариші студенти, які обвинувачують Демченка, хибно зрозуміли слова, що чули від нього, і вклали в них інший зміст, що нібито він говорив проти нашого уряду.

— То ви обвинувачуєте товаришів у нещирості і в ганебній брехні?

Володимир почервонів. Він не хотів обвинувачувати студентів у брехні, хоча він і засуджував їх за їхні доноси на Василя.

— Я не обвинувачую їх у брехні, — відповів Володимир. — Але коли людина говорить у стані глибокого збудження, страждаючи, як то було з Демченком, товариші студенти могли хибно його зрозуміти.

— Нас тут не цікавить його душевний стан. Ми розглядаємо його вчинки, — сказав Зеліков.

— Нас цікавить тут те, що він казав, точне значення його слів. Я питаю вас, Рогов, ви чули чи ні, як він, Демченко, обвинувачував партію і уряд у злочинах?

Володимир зблід. Він розумів, що від його відповіді може залежати доля його друга.

— Я чув лише його розповідь про те, що він бачив. Я не пам'ятаю точно його слів. Я був дуже занепокоєний його тяжким станом.

— Товаришу Рогов! Ваші свідчення нас не задовольняють. Ви намагаєтесь виправдати свого друга, який не вартий вашої дружби; я мушу попередити вас, що ми зробимо певні висновки з ваших сьогоднішніх свідчень. Це все. Сідайте.

Володимир сів. Василь міцно потиснув його руку під столом. Зеліков щось говорив шепотом до членів комісії. Студенти-свідки шепотіли між собою. Зеліков постукав по столі. В залі стало тихо. Зеліков оголосив ухвалу:

— На підставі почутого від свідків комісія, за винятком одного, що утримується (Зеліков поглянув на Панчука), визнала Демченка винним у ширенні злісних, ворожих і шкідливих нашої державі чуток і ухвалила виключити його з лав студентів інституту. Ми не маємо повноважень накласти на нього ще якусь кару, але цю всю справу ми передаємо куди слід. Засідання на цьому закриваю.

Василь повертався додому разом із Володимиром.

— Завтра вони передадуть мою справу до НКВД. — Василь здригнувся. Він якось осунувся. Лице його посіріло.

— Тримайся, Василю. Більше мужности, мій друже, — сказав Володимир.

— Так, — відповів Василь. — Це те, що мені зараз потрібне. Мужність — перед лицем смерті... Але чому я маю боятися смерті після того, як я пройшов через села, де мерли люди? Смерть

— звичайне явище на Україні. Я волів би умерти там, разом з ними... Але смерть у стінах НКВД — страшна.

Здавалося, Василь говорив сам до себе, а не до Володимира.

**

Виключення Василя з інституту було для батьків болючою раною. Мати гірко плакала. Батько дорікав синові:

— Ти сам винен. Я попереджав тебе не довірятися своїм товаришам і не бути занадто одвертим з ними. А тепер маєш — твоя освіта обірвана. Всьому кінець.

— Ні, — відповів Василь, кинувши на батька непевний погляд. — Це лише початок... Я ще буду вчитись...

— Як ти зможеш вчитись? Для тебе тепер усі шляхи закриті.

— Залишаються ще одні двері відчинені, — відповів Василь. — Але про це не будемо говорити, тату. Ви не зрозумієте. А зрештою, я страшенно стомився. Цей суд цілковито мене виснажив. Мені треба відпочити. Дайте мені виспатись. Не будіть мене.

Василь пішов до своєї кімнати. Коло дверей він зупинився на хвилику, поглянув на Володимира і сказав:

— Щиро тобі вдячний, мій друже. Ти не зрадив мене, як оті негідники. Ти справді мій щирий друг. Дякую...

На другий день... Володимир повернувся додому пізно. Йому відчинила двері Василева мати.

— Як Василь? — запитав Володимир.

— Він замкнувся зсередини. Двічі я підходила до дверей, пробувала зайти, але двері досі замкнені. Бідний мій хлопчик, спить і досі. Він дуже втомився. Я не хочу його турбувати.

Володимира непокоїло, що Василь так довго спить.

— Чи не сталося щось із ним?

— Що ви хочете сказати? — злякано запитала Ірина. Володимир зблід. Страшне підозріння промайнуло йому в голові.

— Я піду до нього, — сказав він. І спробував відчинити двері, але вони були замкнені.

— Василю! Чи ти не спиш? Василю, вставай! — гукав Володимир. Але відповіді не було.

— Василю, Василю! — гукав уже з відчаєм Володимир. Ірина ламала руки й плакала.

— О сину мій, мій бідний сину!...

Володимир натиснув на двері з усієї сили. Двері зірвались і Володимир упав разом з ними. В кімнаті було темно.

— Світло, — майже шепотом сказав Володимир. Ірина принесла лампу. Володимир узяв лампу, підійшов до Василевого ліжка. Василь лежав одягнений. Одна рука звисала з ліжка. Очі його дивилися, але нічого вже не бачили. Володимир зрозумів, що Василь був мертвий. Малень-

ка пляшечка валялася на підлозі, і з неї йшов неприємний гострий запах.

— О Василю! О друже мій! — з розпукою крикнув Володимир.

Ірина упала на мертве тіло свого сина і гірко плакала.

На другий день приїхали агенти НКВД з ордером арештувати Василя Демченка й доставити його до Луб'янки. Але вони запізнилися. Василя Демченка вже не було. Він вийшов через інші двері...

Переклав з англійської

О. ЯРОШЕВСЬКИЙ

I. МАНДРИКА

АМЕРИКА

Америко! Моя колись хороша!
Такою ти була; ми ж молоді були.
І люди їхали, з грошима чи без грошей,
До тебе, як у рай...

Але не всі могли
Покинути неволі край
І в'їхати в твої зелені води
Під щедрю руку статуї Свободи.

**

Америко, моя колись кохана!
Ішли роки, пройшли роки...
І ти тепер — моя болюча рана,
Полин гіркий.

Ти — мати Лінкольна, Айнштайна,
Гемінгвея,
Що місяця рукою досягла,
Мовчазно слухаєш глумливий сміх пігмеев.
Перемогти якого не змогла.

**

Колись у Портсмуті*) царя Миколу
Спасала ти, коли новий Давид
Поклав його, як Голіята, долу —
Його імперії і світові на встид.
(Миколи ж не могла історія навчити
І мусив він життям їй заплатити).

Тепер тебе наслідники Де-Голля,
Якого раду знехтувала ти,
Виводять з програної битви поля,
Щоб гонор твій і честь твою спасти.

**

Буває так в історії народів —
Вона наукою стає для мудреців.
І ти, Америко, земля Свободи,
Підеш умудрена у даль віків.

*) Російсько-японське замирення 29 серпня 1905 р.

НОВА КНИГА ПОЕЗІЙ БОРИСА ОЛЕКСАНДРОВА

Недавно Інститут Літератури ім. Ореста в Мюнхені видав нову збірку поезій Бориса Олександрова. Про цю збірку та її автора радіостанція "Свобода", Мюнхен, у своїй програмі для радіослухачів на Україні, 26 листопада 1972 року передала такий коментар:

На обкладинці гарно виданої книжки бачимо галузку або стилізовану деревину в чотирикратному, замкненому колі. Це "Колокруг", третя збірка поезій Бориса Олександрова.

Борис Олександрів народився 1921 року на придніпрянській Україні. Друкуватися почав перед війною, за студентських часів, коли на молодого поета звернув увагу Володимир Сосюра. Вчився Борис Олександрів на філологічному факультеті Київського педінституту, але війна перервала його освіту. Після війни молодий поет опинився в Австрії, де в Зальцбурзі 1946 року видав першу збірку поезій. Збірка називалася "Мої дні". Вона відзначалася легкістю і мелодійною співучістю віршів. Видно було, що естетичні уподобання Олександрова — десь посередині між Сосурою та київськими неоклясиками.

1948 року Олександрів виїхав до Канади, де вийшло дві збірки його гуморесок — "Свирид Ломачка в Канаді" та "Любов до, ближнього". У Канаді, опанувавши англійську мову, він зміг довершити перервану війною освіту, закінчивши славістичний та бібліотечний відділи Оттавського університету. Зрідка на сторінках журналів з'являлися нові поезії Бориса Олександрова. Проте на другу збірку покищо не заносилося. Щойно 1967 року вийшла друга збірка лірики Олександрова — "Туга за сонцем". Можливо, вихід цієї другої збірки був поштовхом для інтенсифікації поетичної творчості письменника: цього року він опублікував третю збірку, що має назву "Колокруг".

Не зважаючи на двадцятирічну відстань між двома першими збірками, можна говорити про стилістичну й жанрову єдність лірики Бориса Олександрова. Переважно це лірика особистих почуттів, поруч із загальнорозповсюдженою любовною лірикою, стоїть досить рідкісна в нашій літературі лірика дружби.

Іноді вислів особистих емоцій поет забарвлює трохи сумною іронією. Ось, наприклад, поезія "Розмова з панотцем про кохання":

Ви кажете: "Не пожадай."

Ласкавий отче, легко вам казати.

А що, коли я вимучився вкрай,

А іншої не хоче серце знати?

**А що коли крізь ночі темний чад,
Крізь нетрі снів, як злива срібноткана,
Лише одна, принада із принад,
Вона приходить, палко пожадана?**

Ласкавий отче! Мрій не зводить сон.

Які слова гойдає ночі барка!

І що якби, шануючи закон,

Та був замовк закоханий Петрарка?

Крізь усі три збірки Бориса Олександрова проходить також носталгічна лірика, де знаходить свій вислів туга за батьківщиною. Послухайте носталгічну поезію "Чекання":

**А мій батько усе чекає,
Може, станеться щось неждане,
Неймовірне, але жадане —
А мій батько усе чекає.**

**Він читає старі газети,
Бо газети приходять пізно.
Десь там грози гуркочуть грізно —
Він читає старі газети.**

**Що там, як там у ріднім краї?
Кажуть, літо було сурове,
Мабуть, буде ще більше горе —
Що там, як там у ріднім краї?**

**Батько має років багато.
Не вертатись йому додому.
Прикро бути отак самому —
Батько має років багато.**

**Сниться рідна земля старому,
Ясні води і тихі зорі.
Плачуть очі, померклі в горі,
Сниться рідна земля старому.**

**І мій батько усе чекає.
Все читає старі газети.
Мчать у темін страшну ракету —
А мій батько усе чекає.**

Навіть на слух можна зловити подвійну кінцеву композицію цього твору: кожна строфа починається й кінчається тим самим віршем, а остання строфа сполучає компоненти першої й другої. Таким чином у підсвідомості читача залишається замкнене коло, безвихідь. Безнастанне кружляння в замкненому колі — це доля кожної самотньої істоти, згідно з концепцією ліричного героя збірки "Колокруг":

Ти над морем сидиш,
Босі ноги торкаються хвилі.
Мов осінній комиш.
Твої плечі печально похилі.

Це дарма, це дарма,
Колокругу спинити не можна.
Кожна доля — сама,
Як стеблина під бурю, кожна.

Іноді в поезіях Бориса Олександрова виступає мотив ескапізму — прагнення втечі від дійсності:

От би рушити в мандри, в хороші, у дальні краї,
Там, де води кришталіні, де свіжістю віють гаї.

Залишити бетони, перони, дороги, мости —
По траві-мураві, по піску золотому брести...

Всі клопоти ідкі відігнати від себе, як дим,
Уявити себе поклад морем прудним, молодим...

Серед тих поезій Бориса Олександрова, що їх визначаємо як лірику дружби, на першому місці слід поставити іронічний сонет "Мудрець", побудований на зумисному змішанні різних літературних фактів:

"Мовчання—золото"— сказав якийсь мудрець.
Який мудрець — не можу пригадати.
Але боюсь, що думку цю сказати
Він міг також із ліні, хай їй грець!

Колись він був прудкий, як горобець,
Шукав, літав, учив голоти зграю
("Я знаю, що нічого я не знаю"),
І раптом — трісь! — урвався його терпець.

І він замовк. Мовляв, яка різниця
Чи шпак, чи грак, чи інша Божа птиця.
"Мовчання — золото" — віднині мій девіз.

І без вагань у бочку він поліз,
І там забув про друзів, про листи.
Чи цей філософ, друже мій, не ти?

На цей сонет Бориса Олександрова звертаємо особливу увагу тому, що сонетів, розрахованих на гумористичний ефект, в українській літературі взагалі не ясно.

Майстерно й тонко вміє Борис Олександрів увійти в світ іншого поета. Іноді це стилізація, як от поезія "Прощання з князем", написана на смерть Євгена Маланюка. Частіше переклад. До збірки "Колокруг" увійшло кілька перекладів з Буніна, Блока, Кузьміна, а також з деяких східних і західних авторів. Доводиться пошкодувати, що Олександрів не включив чомусь до "Колокруга" свого перекладу книги "Реквієм" Анни Ахматової.

Важливими ознаками віршів Олександрова є їхня мелодійність і легкосприйнятність. Вони ніби просяться на музику, а коли читаєш — самі лишаються в пам'яті.

УКРАЇНСЬКА ВІЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК (УВАН) У КАНАДІ

ПОВІДОМЛЕННЯ

Українська Вільна Академія Наук — УВАН — вступає в цьому році в свій 25-й рік існування — з поширеним пляном наукової діяльності та зі значно поширеною колегією наукових сил.

Наукова праця Академії значно поширилася і зосереджується у трьох її відділах: 1 — Відділ гуманістичних наук; 2 — Відділ суспільних наук, що включає науки історичні, соціологічні, політичні; 3 — Відділ природничо-математичних наук, що включає також медичні науки.

Число дійсних членів УВАН зросло з 12 до 25 осіб. Ця колегія включає 14 діючих університетських професорів та трьох професорів-пенсіонерів. В групі членів-кореспондентів 5 діючих університетських професорів.

Завдання УВАН — підтримувати і поширювати українську науку зусиллям українських науковців — дослідників, письменників, мистців. Поруч зі щоденною роботою, студіями, науковою репрезентацією, академічними викладами, УВАН розвинула велику видавничу діяльність. УВАН утримує бібліотеку, архіви, Український Військово-Історичний Музей, Музей Народного Мистецтва.

4-го лютого цього року, по закінченні трирічного терміну, відбулися перевибори Президії УВАН. До нового складу Президії увійшли такі особи:

Проф. М. З. Тарнавецький — Президент, одночасно Голова Математично-природничого відділу

Проф. О. Гавалешка — Перший Віце-президент

Д-р Ірина Любинська — Генеральний секретар
Інж. А. Качор — Фінансовий секретар.
Голови Відділів — Віце-президенти:

Д-р М. Г. Марунчак — Відділ суспільних наук

Проф. Я. Б. Рудницький — Відділ гуманістичних наук

Члени Президії: Проф. д-р Я. Барвінський

Д-р Б. Білаш

Д-р Яр Славутяч

Попередній Президент: Д-р М. І. Мандрика.

Перебравши на себе велику відповідальність за розвиток української науки в Канаді, Президія УВАН звертається до українського громадянства в Канаді з проханням приділяти увагу УВАН в її роботі та підтримувати фінансово, бо Українська Вільна Академія Наук може існувати лише з пожертв українського суспільства.

ПРЕЗИДІЯ УВАН

МІЖ НЕБОМ І ЗЕМЛЕЮ – БЛИЖЧЕ ЗЕМЛІ*)

Говоритиму про справи, які стосуються мистецтва, творчості і процесу сприймання; говоритиму про мою малярську роботу безпосередньо і посередньо, зокрема про виставку моїх "1000 голів". Але на початку зверну увагу на ключ, в якому проходить моє думання і сприймання даностей, бо від цього залежить інтонація і наголос на певних явищах. При цій нагоді поясню й мій погляд на мою позамаларську діяльність, поясню причини моїх виступів на сторінках нашої преси.

Спершу приводом для моїх виступів у пресі була наша культурна ситуація: після другої світової війни не було в нас інформацій з ділянки образотворчого мистецтва, які висвітлювали б проблеми у тому пляні, що мене в той час цікавив, — тому я вирішив сам їх у такому світлі популяризувати. А тепер, хоч ситуація не надто вже й змінилась, я спостеріг іще нагальнішу потребу продовжувати почату десь 1947 року діяльність.

Деякі твердження мої звернені лише на неproblemатичні явища, які живляться й виростають з демагогічного або збаламученого ґрунту. Мене не дуже цікавить сила доказовості, ясність і переконливість викладу, бо все те може також мати в собі бактерії демагогічної нав'язливості; мене більше цікавить спонтанне самозалучення тих, кому певні справи й проблеми стануть настільки істотними й цікавими, що вони добровільно — без жодного психічного тиску — приступають до участі в розв'язанні певної проблеми. Мене мало тепер цікавить і те, що й кому подобається, хто й чим закриває діри на стіні і на своїй душі. Це — коли мова про окремих осіб.

Але до суспільства в цілому я маю деякі претенсії, бо в курсі історії склалось усе так, що людині доводиться тріюмфувати або терпіти часто лише в наслідок приналежності до тієї чи іншої громади, заради якої творяться — хочемо цього чи ні — певні передумови партнерства.

Моє малярство — це моя особиста проблема і, може, ще когось, а мислення, на мою думку, — це товар, який віддається до вжитку лише після певного процесу експериментів, — упакований і з відповідними налічками.

Як свої успіхи, так і успіхи інших мистців, — цього прошу не розуміти злосливо — не міряю золотом, бо ціль мого життя — не золото. Якщо до таких пертрактацій доходить — вони зачисляються до менш приємних епізодів, бо я не думаю, що мистець може творити з такою ціллю; мистці, на мою думку, схожі до жінок, яким призначено родити. Щоправда, мистець також мусить мати час і засоби, та це інша проблема.

А тепер кілька завваг про виставку "1000 голів", техніку творення її тощо.

Ця виставка імпровізована, як імпровізоване і все наше культурне життя. Це однак не означає,

що вона зроблена на скору руку і так, щоб лише збутись. До її змонтування багато осіб доклало рук, таланту, винахідливості і виявило — це найважливіше, — багато доброї волі та витривалості. Я всім їм безмежно вдячний, бо вони уможливили реалізацію майже неможливої другої частини пляну: цього року я вирішив намалювати й виставити 1000 голів. Першу частину задуму я виконав, але другу частину, яка складається з форматів музеального кшталту, без допомоги, мабуть, ніколи не був би в силі реалізувати.

...Виставка мініатюр не може викликати таке цілісне зорове враження, як виставки великих форматів, діючи рівночасно на більшу кількість людей. Мініатюри мають інтимно-камерний діпазон, так їх і слід оцінювати. Багато малих розміром кімнат-клітин, витриманих у дусі антитези на функціоналізм, були б тим місцем, де я бажав би примістити цю збірку голів, відповідно групованих і індивідуальними образками вмурованих в оптично неіснуючу стіну. Їх треба б було, очевидно, освітлити відповідними струменями. Взагалі останнім часом мене полонить і інтригує ідея безгранично-колективної творчості, тобто реалізація ідей, без обмежень у матеріалі — колір, тривимірність, звук, мова, час, світло і т. д., щоб усе це було застосоване в одному суцільному творі.

Розуміння людиною своєї проминальної долі — головний стимул моїх мистецьких і людських шукань. У ритуалах і філософських калькуляціях, особливо в тих, що мають теологічний підклад, бачу переважно людський егоїстичний інстинкт і тільки, що втихомирює щемління у наших серцях і страх перед смертю, перед кінцем, що нічим властиво не компенсує за піт і кров життя.

З такою думкою абсолютного кінця неможливо погодитись, тому ми повидумували рай і пекло, нагороду і кару — і тут, на землі, і десь там у "вічності". Але це є нічим іншим, як лише доказом нашого безмежного егоїзму.

Все ж таки, коли з одної сторони бачу життя, огорнене смертною оболонкою, об яку, скоріше чи пізніше, всі розіб'ють собі лоба, а за якою криється велика загадка чи просто ніщо, в житті іноді бачу й містерійні явища, що викликають здогад про можливість щільнішого поєднання світу дійсного з недійсним.

Але не робіть собі ілюзій, що саме мистецтво дає якісь відповіді; воно не дає відповідей ні на які містерійні питання, а з своєрідною силою лише висуває речі й ідеї, подаючи їх у такому пляні, фокусі й світлі, про які до цього часу не знали або не хотіли знати. Якщо мистецтвом не

*) Доповідь автора на його ж виставці.

проглянути світ поза згаданою межею, ним, усе ж таки, поглиблюємо свідомість і розуміння явищ, які фізично й метафізично оточують нас.

Значення мистецтва полягає ще й у тому, що воно в стані все без винятку оприлюднити. Навіть такі справи (і об'єкти), про які — зі страху чи з сорому — не говорять; мистець може оповити певним чаром — часами моторошним і страшним — дослівно все.

Можливо, тут початок соціальної ролі мистецтва. Але хоч мистецтво призначене для вжитку суспільства, сумніваються, до якої міри можна й треба пояснювати твір. Навіть ті, що професійно практикують теоретичні екскурсії в мистецтво з ціллю віднайти своєрідні феномени, висловлюють сумнів у доцільності такої роботи.

Неможливо, однак, вглибитись у твір, не ступаючи по його риштуванню, матеріалові і по знаряддю; по його фізичних і метафізичних елементах. Тому з притиском треба сказати, що споживач повинен усе ж таки досить багато знати з теорії, тобто з технології й філософії мистецтва та творчості.

Твір вимагає цілковитого залучення, від якого залежить ступінь задоволення, яке проминуватиме на споживача від твору. Не важко встановити, що твір інтенсивніше переживають тоді, коли орієнтація в містерії його постання і діяння буде повніша.

Але, з другого боку, чи твір аналізує сам автор, чи інший фахівець, — нічого надзвичайного від того не стається, бо гіпнотичні властивості твору діють у сполучі всіх наявних матеріально-духових компонентів, які найсильніше вражають безпосереднім шляхом. Це властивості явища, корінь якого сягає в глибоко суб'єктивне. Тому сприймання твору залежить від багатьох химерних ситуацій, від біологічних, скажімо для прикладу, еротичних, а тим більше психологічних стимулів і настроїв індивіда, включно з постійними зворотами в протилежні крайності: те, що захоплювало й цікавило вчора, — сьогодні може стати об'єктом малого зацікавлення, а завтра може знову змінитися. Це стосується окремих творів, мети творчості і всіх стилів чи напрямків.

Довше життя, чи пак частіші повороти до життя твору, можна передбачити тоді, коли твір засягає глибше в нутро творчості, коли мистецький твір не намагається легкими ефектами і трафаретами задовольнити споживача. Але це не означає, що існує велике мистецтво в протиставленні до малого мистецтва; так можна було думати тоді, коли критерії тримали досить стабільний курс. Ми вже знаємо, що є твори, які розпалюють уяву, емоції і інтелект, і є твори, які після контакту з ними зразу забуваються.

У минулому мої образи сприймали майже виключно в площині сюжету, не помічаючи того, що мені йшлося й про застосування суто артистичних елементів, щоб викликати глибші і ширші візії, ніж та, яку, з нахилом до простої дослівності, пропонує сюжетна канва. Я намагався й

намагаюся малювати понад якимсь точно окресленим напрямком, тому, мабуть, дехто думає, що проблеми чисто артистичні мене не цікавлять. Своєрідне "відкриття" в цьому плані зробила в своїй доповіді, що пізніше з'явилась у формі статті, Аркадія Оленська-Петришин, звертаючи увагу саме на ті атрибути в моєму малярстві, які належать до вирішальних елементів образу. Її слід у кожному творі шукати, бо саме вони ведуть у світ мистецького життя, в якому пульсує даний образ.

Драма образотворення починається тоді, коли мистець робить рішення, приміром, відносно формату, бо як горизонтальність, так і вертикальність образу вносять сюди певні якості, які залишаються даністю на вічність. Даністю з сильними зоровими властивостями. Слід ще зазначити, що коли горизонтальним форматам притаманна ліричність, формат вертикальний відповідає духовій маєстатичності, а квадрат заповідає можливість чогось комплексного.

Це саме стосується й дальших у подібній манері рішень, а це означає, що мистецький твір — це сума рішень мистця.

Рішення намалювати 1000 голів було в мене основним динамічним мотивом. Звідси ясно, що початковий задум інтригувало питання ширини варіювання мотиву, у моєму випадку — голови. Але як у попередньому моєму малярстві, так і в цій групі голів наявна психологічна гама.

Помину техніку виставкової екскурсії "від образу до образу", бо ця виставка для цього найменше надається. Це не портрети окремих людей, це радше портрет людства: тут є астронавти, голови з волоссям і без волосся, голови освітлені великоміським світлом, голови розп'ятих і голови людей у газовій камері, голови Проме-

теїв, голови, що кричать, можливо, що ковтають шаблі, що ковтають огонь, голови, можливо, під водою, в протисоняшних окулярах, що курять папіроси і цигари, голови пасивні, голови в клітках, жіночі голови і голови чоловічі...

...Щоб уточнити образ механіки творчості, треба згадати також автоматизм, або іншими словами — рутину чи віртуозію. Цей елемент також конечний, бо він до певної міри фізичним способом надає творчості чар органічності, зрілості й ілюзію завершення, хоч — якщо йому відвести пропорційно забагато місця і уваги — він стає елементом небезпечним, ворожим, загрожуючи манерою.

Про все це я згадую тут тому, що цим вимогам у моєму малярстві відведено значне місце. Особливо в цій групі голів вони виступають на видне місце; тут же і мої "великі теми", але без відчуття і певного розуміння, так би мовити, матерії образу, вдовolenня глядача з праці мистця не досягне бажаного ступеня.

Мої образи постають не тільки в наслідок артистичних стимулів, імпульсів і магнетичного притягання невідомим, але й з потреби сказати щось про своє оточення, точніше сказавши про певний департамент в системі світу. Не трудно помітити, що цей монолог-діалог ведеться звичайно в тоні понурому і трагічному.

Партія, яку намагаюсь зіграти, — це партія бунтаря. Бунтаря безперспективного, з сірим, але все ж таки романтичним прапором бунту.

До усвідомлення цієї програми не вела проста дорога. Події і переживання нагромаджувались роками в моїй уяві і моєму естві: в свідомості, підсвідомості і серці. Страхітливі видіння навідувались до мене і в житті і в мистецтві. Але до найзначущіших належать оповіді німців, яких доводилось зустрічати в Німеччині після війни. Розповіді про велику доброту й ласку української жінки. Може вони хотіли мені робити приємність і не оповідали про інші свої переживання на Україні. Але про інше я не хочу думати, бо це в даному разі неістотне: мене полонила ідея і тільки це має творче значення.

Мій бунт напочатку йшов під знам'ям наза-рейця, але я скоро збагнув, що мій провідник робив трюки ярмаркового порядку.

Про це я знав і раніше, але буває, що, чекаючи кінця якогось нудного ритуалу, — у цьому випадку, де була історія чуда з вином, це було вінчання, — робиш дивовижне відкриття. Буває, що з якимось епізодом або фрагментом можна довго жити, фізично і духово, але раптово, перед тим непомітний, кольорит виростає до епохальних масштабів — хоч би це були масштаби одного людського життя.

Я розглядався і в сучасному мистецькому світі: тут усе ще мальовано багато китиць квітів, лян-дшафти, портрети, абстрактні — більші або менш декоративні взори і знаки; в Нью-Йорку — після приїзду сюди 1952 року — я помітив, що тут мальовано багато безпредметних образів у дусі

т. зв. нью-йоркської школи, де в той час панував т. зв. абстрактний експресіонізм.

Безпредметність була в моєму малярстві в 1948 році; дещо з цього етапу — головню в Німеччині — збереглось, але багато я постійно перема-льовував з причини післявоєнних браків мистецьких матеріалів.

Після роздумів я рішився на той "департамент", що в той час не був дуже залюднений, — отож людина стала центральною темою моїх образів.

Спершу вона була одягнена в етнографічну ношу — ношу бойків, звідкіля я вивіз сильні враження, але з часом я почав її роздягати до-гола, бо основні людські справи, якими я почав ближче цікавитись, — скрізь ті самі. Не нюанси проблем, залежно від оточення — інтригували мене: увагу мою полонили дуже звичайні справи — народження, еротичний гін, ланцюг потрібної ліквідації. Життя заради продовжування життя і, врешті, відхід — смерть. Завдяки голизні я міг глибше добиратися до нутра вселюдської про-блеми і, як мені здається, з більшою заподадли-вістю зобразити загальнолюдську її повноту.

Моттом моєї творчості став біль: людина на-роджується в болях, живе в болях і помирає в болях, залишаючи по собі біль.

Така тема мого малярства.

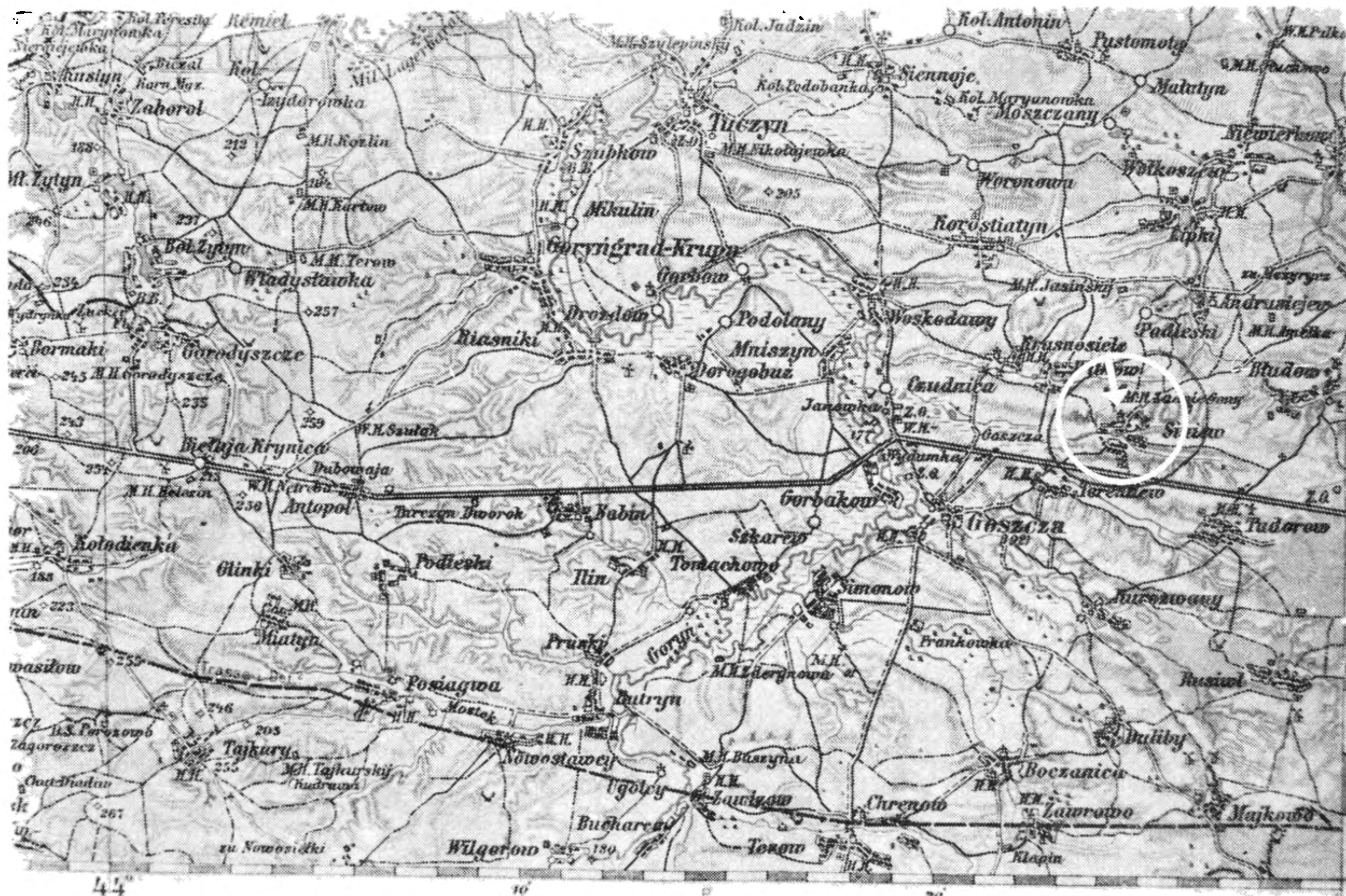
Ця тема — коли мова про духовий корінь твор-чості — ні гірша, ні ліпша за інші. Це справа вибору чи рішення мистця.

...Українському духовому процесові потрібний творчий діалог, бо інакше ми будемо тупцювати на місці і нікуди не зайдемо. Я маю на увазі постійну циркуляцію ідей між творцями і тією частиною нашої громади, що розуміє сенс і ба-чить ширшу прикладність творчих ферментів.

Наше мистецтво, а водночас і наша духовість, виповнюється, набирає дедалі складніших форм і поглиблюється, бо в нас беруть слово мистці, які почали новий, сміливіший курс у нашому мистецтві: дехто з них нашим колам знаний, де-хто, як напр. Михайло Дзіндра, Христина Олен-ська, Прокуда і Урбан — для цих кіл просто не існує. Але чи мова про знаних у нас мистців, менш знаних чи цілковито незнаних — проблема приблизно та сама: це проблема відсутності діалогу.

Ми хотіли б мати велике мистецтво, ми хоті-ли б значущих творів, та для цього треба ідей, треба — майже такою ж мірою — матеріальних запасів. Ідеї теж у нашому житті можливі, але матеріальні засоби майже виключені. Але — як би там не було — ми мусимо існувати. І хоч життя властиво безперспективне, ми можемо зробити його інтереснішим і не таким банальним. І тут я зближаюсь кінця, дякуючи всім тим людям, головню моїм меценатам — Товариству українських інженерів нью-йоркської округи. з інженером Юрієм Гончаренком на чолі, за розу-міння тієї ролі, яку наша інтелігенція повинна відограти, вирішуючи хоч частково одне з біль-ших наших завдань.

МІСЦЕ БОЮ БОЖА (АНТИ) З ВІНІТАРОМ (ГОТИ)

Мапа околиці с. Синіова. Витинок з мапи Німецького Генерального штабу 44° 41'. Рівне.

Наприкінці другого століття після нар. І. Хр. германський нарід готи, що мешкали над Балтицьким морем і долішньою Вислою з невідомих причин рушили з своїх місць і переселилися на Україну, де поділилися на дві частини: готів східних (остготи) на Лівобережжі та готів західних (вестготи) на Правобережжі та Волині. Над Дніпром остготи заклали свою столицю Данапрстадір — можливо, що це був Київ. Головним містом вестготів, судячи з назви, був чи не Житомир.

Близько 370-371 р. орди диких гунів, які вишли з Азії, наблизились до р. Дону і вдарили на аланів, що мешкали над долішнім Доном, розгромили їх, прилучили до свого війська й вдарили на остготів. Старий остготський король Германріх поліг у бою, остготи були розгромлені. Гуни перейшли Україну, населення якої ("черняхівська культура" в археології) втекло від напасників.

Гуни перейшли Дніпро й завернули до Дунаю, а згодом у теперішній Мадярщині заснували свою державу. На Україні залишили королем

гота Вінітара, який їм добровільно піддався. Але Вінітарозі набридла залежність від гунів, і він почав збирати сили, щоб скинути чуже ярмо.

Всуміш і поруч із готами мешкало сильне плем'я анти, яке мало своїх князів. Готський історик Йордана так пише про землі антів (Getica V): "Від джерел Висли по безмежних просторах венетів мешкає дуже численний нарід. Їх назви, звичайно, тепер змінюються залежно від родів і околиці, однак переважно називають склавинами і антами... Анти, ті з них, що найвідважніші, від Дністра розселилися аж до Дніпра, де море творить лук."

Відомості Йордана доповнює Прокопій з Кесарії (De bello Gotthico, IV-4, 9), який пише: "Ті, що там мешкають (біля Озівського моря — Ю. П.), називались колись Утургурами. Далі на північ мешкають незчисленні народи антів". З цих слів виходить, що анти мешкали від Дністра і майже до Дінця — займали простори, де в той час була відома в археології черняхівська культура. Далі на місце замешкання антів вказують географічні назви: село Антопіль 16 км на схід

від Рівного, при дорозі до Києва. У Антополі було колись городище, знищене під час будівництва шосейної дороги. Знайдене на городищі вістря списа, знаходиться в музеї Київського університету. Другий Антопіль знаходиться далі на північ у Дорогічинському районі. Назви обидвох місцевостей походять від назви народу *анти* та грецького *поліс*, що значить місто. Антопіль — місто антив. Не може ця назва походити від імені Антон, бо тоді було б Антонопіль, як от масмо Антонівка (біля Сарн), Антоніни, Антонін (біля Пустомит, Волинь). Крім того, за давніх часів, коли християн було мало або й зовсім не було, християнськими іменами осель не називали.

Щоб підкріпити своє війсьско, Вінітар вирушив проти антив та їх князя Божа чи Бужа. Можливо, що анти до приходу гунів були підданими готів і були зобов'язані їм допомагати. Розгром готів гунами та посилення антив коштом втікачів з зайнятих гунами земель заохотили Божа звільнитись з-під влади готів. І ось Вінітар захотів покарати неслухняного підданого.

Центр готів, як згадано, знаходився над Дніпром, можливо в Києві. Звідціля на захід треба було проходити лісами, через які провадив "Великий торговельний шлях", що починався в Іспанії, а пройти ним можна було аж до Делі (Індія). Через Україну цей шлях вів від Кракова через Володимир, Луцьк, Гіщу, де був брід через Горинь і де знайдено кераміку скітського часу²), до Києва і далі до Болгара над Волгою, або на брід через Дніпро біля Переволочної, а далі через Ітиль (Дін) до Середньої Азії. Подорожувати такою окружною дорогою купці вимушені були: Середземне море тоді було так опановане піратами, що торговельний рух на ньому майже припинився.

Отож Вінітар вирушив на захід тим самим торговельним шляхом. Тут, недалеко Дорогобужа, на горбах Синіова, зустрів його Бож. чи Буж. Дійшло до бою. точна дата якого невідома, але приблизно в 374 р. після Р. Хр. Про цей бій Йордана пише (Getica 274): "Вінітар рушив на землю антив, при першій зустрічі зазнав поразки, потім діяв відважніше і князя їхнього на ім'я Бож разом із синами та 70 старшинами розп'яв, щоб тіла повішених подвоїли страх тих, що піддалися."

Ні у Йордана, ні в інших стародавніх авторів не знаходимо навіть натяку на те, де саме цей бій відбувся. Чеський славіст Любош Нідерле висловлює припущення, що бій відбувся десь на Волині, але жадних доказів на те не дає. Думаю, що я вже буду останнім із тих, хто може ще дещо сказати про це місце на підставі спогадів з дитячих літ.

Пам'ятаю, що десь у 1900-1904 рр. за селом Синіовом (тепер Тучинський район Рівенської області) на урочищі Грабовець, за "Глинищами", було 4 кургани. Два з них були вже розорані, один починали розорювати, а один був ще цілий. Метрів 4-5 заввишки, з стрімкими боками, порослий травою. Б. Ратич у своїй праці "Древньо-

руські археологічні пам'ятки..." (Київ, 1950) про них вже не згадує.

Близько 1910 р. коли останній курган почали розорювати, я проходив дорогою до села Виткова (тепер дорога йде інакше). Біля кузні за селом селянин середніх літ чекав, поки коваль йому щось зробить. Коли я проходив біля нього, затримав запитанням: "Скажіть мені, що то за залізні горнятка знаходять тут на полі?" Пужалом батогом накреслив на куряві дороги ▲. Я поцікавився, де їх можна бачити. — "Вони у коваля на споді купи". Я не знав, що відповісти, а було мені тоді 15 літ. Потім селянин знов запитав: "А що то за сліди стовпів видно тут на полі, коли пройти плугом?" — Я висловив припущення, що ті сліди стовпів від будинків, бо недалеко був панський двір. "Ні, то не стовпи від будинків", — задумливо сказав селянин і замовк. Я пішов далі.

Багато літ пізніше, коли я читав Йордана, я подумав, що "залізні горнятка" — то "умбо" (оковка середини щита), у готів вони були довгі й гострі, а сліди стовпів на полі — сліди тих стовпів, на яких розп'ято Божа, синів і старшин. Але перевірити того я вже не міг.

Село Синіов (Синів) дуже старе. Там є невелике городище, невідомо з якого часу, бо зайняте могилами, тому не було досліджене. Біля села урочища мають назви: Передні Гони, Середні Гони, Задні Гони (тепер під селом). "Гони" за княжих часів означало простір, де відбувалось полювання. Сама назва Синіов співзвучна з назвою річки Сеніо у Gallia Cisalpina.

Над Горинем, 12 км від Синіова, лежить с. Дорогобуж, де знайдено начиння у вигляді піфоса, прикрашеного валком з пальцевим орнаментом, та кавалки лощених черняхівських посудин³). Черняхівська культура належала до союзу антиських племен. Дорогобуж, як столиця князівства, згаданий у 1078 р. Залишки укріплень на горі, де лежить Дорогобуж, та назва сусіднього села Подолани над берегом Гориня вказують на те, що колись то було велике місто (порів. Київ і Поділ). На жаль, Дорогобуж іще дуже мало досліджений. Ім'я князя Booz чи Бож наводить на

ОЛЕКСАНДЕР СМОТРИЧ

"БУТТЯ"

ЗБІРКА ОПОВІДАнь

123 стор.

Ціна 2.50 дол.

З замовленням звертатися:

"PLY" Co-op Ltd.

768 Queen St. West

Toronto 140, Ont., Canada

ПОРТРЕТ ІВАНА СІРКА

Іван Сірко.

Чи просто: отаман Сірко.

Або ще простіше: Сірко.

Упродовж століть лунало це славетне ім'я, що стало легендою. І не лише на Україні. Знане воно і в Європі: пам'ятник видатному козакові стоїть на березі Північного моря.

Восени 1645 року козацький експедиційний корпус відзначився в жорстокій битві серед грузьких пісків Фландрії. Сміливці, очолювані Іваном Сірком, під сильним вогнем, коли й голови не можна було підняти від землі, захопили потужні укріплення еспанців і в складі військ принца Конде урочисто вступили до визволеного міста. На знак вдячності й поваги до безстрашних воїнів французів поставили пам'ятник їхньому полководцеві в своєму місті. Так запорозька зброя обезсмертила себе на полях Європи. Недарма казав польський король Ян Собеський: "Сірко, — воїн славний і в ратному ділі великий добутник".

Син козака з Харківщини, сам козак, згодом полковник, потім кошовий отаман війська Запорозького, Іван Сірко виграв шістдесят битв, не програвши жодної. Лише раз відступив.

Кошовий відзначався не лише неперевершеним хистом військового й політичного діяча, а й над-

думку, що може Бож (чи Буж) був князем Дорогобужу.

У "Слові про похід Ігоря" маємо такі слова: "Красния (гарні) готськія дѣви... звоня рускім златом, поют время Бусово..." Акад. А. Шахматов вважає, що згаданий тут Бус це той самий Бож Йордана. У "Слові" є ще одна згадка про Бога. Великий князь Святослав бачив поганій сон: "Всю ноц з вечера бусови врани взграяху у Пліснеска". Вран чи ворон — звістун нещастя, до назви якого додано прикметник "бусови", що, можливо, означає нещастя Бога.

Поданою до загального відома свій спогад, маю надію, що хтось і колись ним зацікавиться, дослідить згадуване тут місце бою у Грабовці біля Синева — Дорогобуж, а тоді, можливо, буде остаточно висвітлене питання про місце бою в 374 році.

Думаю, що я вже останній, хто пам'ятає про кургани у Синіві та принаймні чув, що там знаходилось.

ВІДСИЛАЧІ:

1) Т. Lewicki. *Zródła arabskie do dziejów słowiańskich*. P. A. N. Wrocław-Kraków. 1956, str. 148.

2) Е. В. Махно. Памятники черняховской культуры на территории УССР. Черняховская культура. АН СССР. Материалы и исследования по археологии, № 82, стор. 43.

3) П. А. Раппопорт. Военное зодчество Западно-русских Земель X-XIV в. "Наука", Ленинград, 1967, стор. 60.

людською хоробрістю. "Ім'я його, як ватажка, оточене було ореолом нездоланного, — писав Дмитро Яворницький в "Історії запорозьких козаків", — і тому вороги боялися його більше вогню, більше бурі, пошести світової".

Протягом багатьох років Іван Дмитрович незмінно обирався кошовим отаманом війська Запорозького, десятиліттями боронив свій край від ясирників, визволяв слов'янський люд з татарської неволі, вершив сміливі походи в Крим і Туреччину. Проникливий розум мав кошовий, цінував гостре, дотепне слово. Це за його володарювання козаки надіслали знаменитого листа турецькому султанові.

Відшуміли битви. Уцілів Іван Сірко, хоч завжди рубався в самісінькому пеклі бою. Ні в Франції, ні в Польщі, ні в Криму, ні в Туреччині, ні на рідній землі не стріла його куля поганська, крива шабля не торкнулася голови, гострий спис не досяг його грудей. Дожив отаман до срібного волосся. Облишивши воєнну справу, поселився на пасіці в своєму зимівнику в селі Грушівці.

Двісті дев'яносто два роки тому полководця не стало. Поховано його в селі Капулівці поблизу давньої Чортомлицької січі (тепер Нікопольський район Дніпропетровської області). На могильній плиті викарбувано навіки: "Року Божого 1680 місяця авгу́ста 1 дня преставився раб Божий Іоан Сірко Дмитрійович, отаман кошовий війська Запорозького... Пам'ять праведного з похвалами". На Україні ще довго ходили легенди, що запорозці всюди возять з собою праву руку Сірка й тому не знають поразки.

Пройшли століття. Коли розлились води Каховського моря, останки І. Сірка було перенесено в безпечне місце, на сторожову могилу при в'їзді до села Капулівки.

Вивчивши поховання, катедра судової медицини Дніпропетровського медичного інституту встановила, що Сірко помер у віці 70-75 років. Його зріст — 174 — 176 сантиметрів. Було вирішено звернутися до Інституту етнографії імені М. М. Міклухо-Маклая Академії наук СРСР з проханням створити вірогідний портрет козацького полководця. В лабораторії пластичної антропологічної реконструкції цією роботою зацікавився заслужений діяч науки РРФСР, професор М. Герасимов. Але передчасна смерть не дала здійснити задумане. Продовжила справу його учениця, кандидат біологічних наук Г. Лебединська..

Минули роки напруженої праці. І ось у Дніпропетровському історичному музеї з'являється портрет Івана Сірка. Незвично бачити запорозького гетьмана без козацького оселедця. Але ж це тільки перший начерк. Через троє століть нам відкрився справжній образ Івана Сірка. Такими, як на малюнку, були риси його обличчя в останні дні життя. Робота над створенням художнього портрета нашого славетного попередника триває. Дослідниця має намір відтворити його образ і в молодшому віці.

Валентин Чемерис
"Літературна Україна", 2. II. 72

ВАСИЛЬ ЧАПЛЕНКО ПРО МОВУ СКОВОРОДИ

ВІД РЕДАКЦІЇ. Ще року 1964 в лондонському журналі "Визвольний шлях", ч. 6, була надрукована праця проф. В. Чапленка "Мовна позиція і мова Григорія Сковороди". У цій праці автор по-новому з'ясовує "своєрідну" мову нашого філософа. Зважаючи на те, що більшості наших читачів ця праця, мабуть, невідома, ми передруковуємо кінцевий розділ із неї.

З характеристики мовної позиції та з опису мови Г. Сковороди самі собою випливають величезні "повчальні" висновки, "повчальні" не тільки в розумінні наукового пізнання українського мововжитку другої половини XVIII стол., а й для розуміння певних явищ людського мововжитку взагалі. Як історичне явище мовна позиція й мова Сковороди були типовим явищем мовної переходовості в умовах денаціоналізації народу (етносу), тобто такого психіно-мовного стану, коли людина від однієї мови ще не відірвалась, а до другої не приєдналась. Складом своїм Сковородинська мова була чудернацькою мішаниною, чужою і для тієї мови, що від неї він відривався, — від старої української літературної мови, і для тієї, що до неї він мав, в силу певної історично політичної ситуації, приєднатися, — тодішньої російської літературної мови. Крім того, в неї впливалися ще жива українська (розмовна) мова і жива (розмовна) російська мова.

Якщо шукати для такої мови, як у Сковороди, історичних аналогій, то це передусім була б мова знаменитого "Слова о полку Ігореві", що її автор був теж "розп'ятий" між двома мовами — живою розмовною мовою наших предків (звідки походять такі явища, як повноголосся, слова "жалоці", "кожухи" тощо) і тодішньою книжковою, чужою походженням церковнослов'янською мовою (звідки в нього неповноголосні форми тощо). Засліплені літературною вартістю цього раннього на нашому ґрунті твору, дослідники досі навіть не спробували поставитися до його, цього твору, мови критично — як до факту ненормального мововжитку. Я також, писавши свою працю "Мова "Слова о полку Ігореві", не спромігся був на таку "реалістичну" оцінку. Тільки тепер, у світлі висновків із розгляду мови Г. Сковороди, такий характер мови цього твору мені став ясний. Ще "заплутанішою" була українська літературна мова XVI-XVII століть, бо до неї приєдналась була ще третя мова — польська, зробивши її "макаронічною". Та "найзаплутанішою" в низці таких явищ була мова Г. Сковороди, бо в ній "схрестилося" аж чотири мови!

У психічно-мовному плані такий стан людської свідомості, як ув оцих історичних фактах, а особливо в мові Г. Сковороди, видатний український мовознавець О. Потебня визначив як трагічний стан безплідності, що його він назвав біблійним висловом "гідота запустіння". У статті "Мова

й народність" він писав:

"Таким чином, для денаціоналізованого народу природний хід справ створює несприятливі умови існування, що впливають з розумової гідкореності, і ця підкореність тим значніша, чим менше гноблений нарід підготований до засвоєння мови-гнобительки. За такого ламання неминує на місці витіснювання форм свідомості за пановує гідота запустіння (підкреслення моє — В. Ч.) і посідає це місце доти, доки мова-гнобителька не стане своєю, (а гноблений нарід — В. Ч.) не пристосується до нового народу. Звичайно люди самохіть не цураються своєї мови, між іншим, із огляду на несвідомий страх перед спустошеною свідомістю"³⁴).

І хоч Сковорода суб'єктивно цієї своєї трагедії не усвідомлював, але для нас тепер ясно, що ота мовна переходовість, ота "гідота запустіння" знівечила його яскравий хист, перешкодила йому "висловитись" на повний голос, на весь розмах його творчої особовості, зробивши його недорікою, а його писання — мовно мертвонародженими, чужими навіть для найближчих поколінь, а може й для його сучасників, що нарікали на незрозумілість його текстів. Відгук на такі нарікання можна додати в одній з реплік у його творах, а в ній сказано: "Ты толь загустил рѣчь твою библейным лоскутьям, что нельзя разумѣть". Т. Шевченко як заступник одного з найближчих наступних поколінь писав у своїй "Передмові" до другого видання "Кобзаря", що Сковороду "збили з плигу латинь" та "московщина" (тобто російська літературна мова, повна церковнослов'янизмів) і не дали йому змоги стати "поетом народним і великим", таким, як шотландець Борнц (Бернс — В. Ч.). У повісті "Близнюки" Т. Шевченко назвав Сковородині твори "безглуздими", а самого Сковороду навіть "ідіотом"³⁵).

Але я не хотів би, щоб хтось зрозумів ці мої висновки як "засуд" мовної поведінки цього видатного сина українського народу. Такий "засуд" — це був би не історичний підхід, а поцінування цієї поведінки з нашого сучасного становища, тобто не науковий підхід у пізнанні нашого минулого. Ми тепер можемо тільки констатувати цей сумний факт, може, й жалкувати, що ця талановита людина стала жертвою соціально-політичних та історично-культурних умов, в яких тоді опинився був український нарід, — але не більше. Не мав морального права судити його й Т. Шевченко: він (Шевченко) жив уже тоді, коли людям стало "видніше", коли романтизм і відродженські рухи слов'янських народів скинули з очей ту полуду, що засліплювала Сковороду й

³⁴) "Мысль и языкъ", Харькoвъ, 1913, ст. 204.

³⁵) Т. Шевченко. "Твори в трьох томах", т. III. Київ, 1955, стор. 421.

ПОЇЗДКИ НА УКРАЇНУ

GLOBE TOURS

16-ДЕННІ ТУРИ

ДАТИ ВІДЛЕТІВ
(Всі відлети понеділками
літаками "Ейр Канада")

14 травня	\$720.00
21 травня	720.00
28 травня	720.00
11 червня	765.00
18 червня	798.00
25 червня	798.00
2 липня	798.00
9 липня	798.00
16 липня	798.00
23 липня	798.00
30 липня	798.00
6 серпня	798.00
13 серпня	798.00
20 серпня	772.00
27 серпня	772.00
3 вересня	720.00
17 вересня	705.00

22-ДЕННІ ТУРИ
Є ПРЯМИМИ ПОЛЕТАМИ
ТОРОНТО—КИЇВ
(ЧЕРЕЗ МОНРЕАЛЬ)

ПОДАНІ ЦІНИ Є З ТОРОНТО,
БАЗОВАНІ НА МІНІМУМУ 15
ОСІБ, ЩО ІДУТЬ В ГРУПІ РАЗОМ.
ДЛЯ ЦІН З ІНШИХ МІСТ, ДЛЯ
ГРУПІ З 15 ОСІБ:

З ВІННІПЕГУ — додайте 26.00
З МОНРЕАЛЮ — відтягн. \$ 39.00
З ЕДМОНТОНУ — додайте 64.00
З ВЕНКУВЕРУ — додайте 103.00

22-ДЕННІ ТУРИ

ДАТИ ВІДЛЕТІВ
(Всі відлети четвергами
літаками Аерофлоту)

10 травня	\$826.00
17 травня	826.00
24 травня	826.00
31 травня	796.00
7 червня	857.00
28 червня	891.00
5 липня	882.00
19 липня	891.00
26 липня	882.00
2 серпня	891.00
9 серпня	882.00
16 серпня	891.00
23 серпня	882.00
30 серпня	865.00
6 вересня	826.00

ТУР "А"

МОСКВА
КИЇВ
ЛЬВІВ
ТЕРНОПІЛЬ
КИЇВ
МОСКВА

ТУР "В"

МОСКВА
КИЇВ
ТЕРНОПІЛЬ
ЧЕРНІВЦІ
КИЇВ
МОСКВА

ТУР "С"

МОСКВА
КИЇВ
ЛЬВІВ
ЧЕРНІВЦІ
КИЇВ
МОСКВА

ТУР "А"

КИЇВ
ЛЬВІВ
ТЕРНОПІЛЬ
КИЇВ
* СОЧІ
КИЇВ

ТУР "В"

КИЇВ
ТЕРНОПІЛЬ
ЧЕРНІВЦІ
КИЇВ
* СОЧІ
КИЇВ

- * ЯЛТА замінює Сочі в турах, що починаються 31 травня...
7 червня... 5 липня... 26 липня... 9 серпня
* ОДЕСА замінює Сочі в турах, що починаються 28 червня...
19 липня... 2 серпня

ЦІНИ ПОЇЗДКИ ВКЛЮЧАЮТЬ: Політ реактивним літаком туди і назад, перебування в першокласному готелі (за винятком Ялти, де перебування буде в готелі туристського класу); дві особи в кімнаті; сніданок, обід і вечеря кожного дня; всі переїзди в Радянському Союзі; одну поїздку для огляду міста в кожному місті на маршруті; перевіз і доставку двох валізок (максимальна вага 44 фунти).

ДУЖЕ ВАЖЛИВА ЗАВВАГА. З огляду на недавню девальвацію американських і канадських доларів, ми сподіваємося підвищення коштів турів. Ми звідомимо наших клієнтів так скоро, як справа цін вистабілізується.

GLOBE TOURS

1066 Bloor Street West
TORONTO
531-3593 (416)

2679 East Hastings Street
VANCOUVER
253-1221 (604)

615 Selkirk Avenue
WINNIPEG
586-1886 (204)

2020 Stanley Street
MONTREAL
288-2125 (514)

10552A-97 Street
EDMONTON (East-West Travel)
424 9907 (403)

1570 Wvandotte Street East
WINDSOR
253-0849 (519)

інших українських діячів того часу. Судити в такому розумінні, як то зробив Шевченко, можуть тільки сучасники сучасників, тобто люди, що живуть у тих самих історичних умовах. Напр., ми тепер можемо не схвалювати того, що українська греко-католицька церква ще й досі, в добу повного національного прокиду українського народу вживає церковнослов'янської мови, тієї мови, що автоматично в'яже нас із нашими гнобителями-росіянами, — вживає тоді, як уже є цілком вироблена українська літературна мова. а також досвід уживання її в церкві (в УАПЦ).

У суто мовному пляні спадщина Сковороди не має для нашого часу ніякої вартости, це в літеральному сенсі, справді, мертва спадщина. Виятками в ній можуть бути тільки ті явища живої української мови його часу, що їх можна використати, як давніше, ще тоді зафіксовані, для вивчення історії українських говорів (тверде "р" у таких словах, як "цар", "середнє" "л", деякі наголошування та слова). Дещо з його мови може бути використане й для з'ясування певних явищ сучасної української літературної мови. От, наприклад, уживане в нього українське народне слово "ступінь" ("без дозволень...и маленького ступня не ступать") може бути протиставлене польонізмів "крок", що його, на жаль, тільки й уживають тепер у нашій літературній мові, всупереч практиці літературного слововжитку хоч би такого знавця української мови, як Б. Грінченко. Уживані в тексті Г. Сковороди форми "видний", "невидний" можуть бути аргументом проти вживання церковнослов'язмів "видимий", "невидимий", а також "зримий". Сковородине слово "дурість" ("дурость") може бути протиставлене русицизмам "глупість" чи галицизмам "глупота", його "деревний" — російському "древесний", його слово "міть" може бути вживане в значенні "мішень". Сковородині наголошування можуть бути підтримкою в деяких випадках наголосових хитань: "зёрно", а не "зерно", як тепер уживають на Україні під впливом російського наголосу. Його побудова "навчатися чого" може бути аргументом проти неправильного Шевченкового "і чужому научайтесь".

Можна використовувати й ще дещо з мовної спадщини Сковороди, але це лише окремі зернятка в величезній масі неприйнятних явищ.

Річ ясна, що в історії українського письменства спадщина Г. Сковороди має більшу вартість, оскільки мистецькі якості літературних творів не завжди збігаються з нормативною "правильністю" й "чистотою" мови, як це я з'ясував ув іншій своїй праці. Про певну літературну значність творчости Г. Сковороди свідчать і факти його впливу на деяких українських письменників — на І. Котляревського, може, на того ж таки Т. Шевченка (згадки про Сковородину творчисті у повісті "Близнюки", в поезії "Мені тринадцятий минало"), на П. Тичину.

Можуть бути цікаві для нас його засоби в мовистилі (стилізація під народні пісні, напр., у

поезії "Ой ти птичко жолтобока"), у побудові діалогів, але це вже суто літературний матеріал, що в цю мою тему не може входити.

ІЗ ГУМОРУ

ВСТАЄ

Один чоловік дуже любив довгенько поспати. Якось дав він слово своєму товаришеві, що буде прокидатися разом з півнем. Через деякий час товариш запитав:

— Ну як, встаєш разом з півнем?

— Та встаю... Тільки було дуже важко привчити півня спати до полудня.

ВАЖКА ЗАДАЧА

— Не придумую, що купити жінці на Новий рік?

— Так запитай у неї.

— Еге, у мене нема стільки грошей!

ЗВІДКИ БЕРУТЬСЯ СВЕКРУХИ

Невістка питає у свекрухи:

— Мамо, а звідки беруться свекрухи?

Свекруха відповідає:

— З невісток, дочко, з невісток.

— А я думала з чортів! — відповіла невістка.

ПЕРЕСАДКА СЕРЦЯ

Семирічний Василько каже матері:

— Мамо, а нашій Марусині роботимуть пересадку серця.

— Що ти мелеш?

— Слово чести, мамо! Я сам чув, як учора ввечорі сусідський Івась їй наспівував: "Візьми моє серце, дай мені своє..."

ПІД ЧАС ОБІДУ

Дружина: Бачиш, який ти. Взяв собі велику рибину, а мені меншу залишив.

Чоловік: А ти як би зробила?

Дружина: Я?! Звичайно ж, собі взяла б меншу...

Чоловік: Ну, то чого ж ти кричиш, а ж тобі й лишив меншу.

ЧОМУ РИБИ НЕ ГОВОРЯТЬ?

Учителька: — Іване, скажи, чому риби не говорять?

Учень: — Най пані вчителька всадять голову у воду та й спробують заговорити.

НЕ РОЗГУБИВСЯ

Пасажир звернувся до водія таксі:

— Скільки коштуватиме проїзд до будинку на 36-й вулиці?

— Близько трьох доларів.

— А провіз багажу?

— Нічого.

— Добре! Тоді відвезіть мої валізки, а я дійду пішки.

ПОЛЬСЬКИЙ МОВОЗНАВЕЦЬ ПРО КНИЖКУ АНТОНЕНКА-ДАВИДОВИЧА

У польському кварталнику "Slavia Orientalis" ч. 1 за 1972-ий рік, що його видає Польська Академія Наук, надрукована цікава й змістовна рецензія мовознавця Мар'яна Юрковського про книжку нашого відомого письменника і знавця мови Антоненка-Давидовича "Як ми говоримо". Цей журнал-квартальник виходить уже 21 рік і містить матеріал на теми слов'янських літератур. Редагує його відомий професор Вроцлавського університету Мар'ян Якобець, автор кількох ваг-тисних праць про Тараса Шевченка, а також спі-автор великої праці — хрестоматії з української літератури "Literatura Ukrainka", що має 704 стор. і вийшла з друку в Варшаві 1962 р. З цього бачимо, що "Славія орієнталіс" авторитетне ви-дання. На його сторінках часто зустрічаємо стат-ті, розвідки та рецензії і про українську літеру-ру та українські видання. Останнім часом надру-ковано тут низку статей про творчість Лесі Українки з нагоди 100-річчя з дня її народження, статтю про М. Коцюбинського тощо.

Книжка Антоненка-Давидовича "Як ми гово-римо" вийшла в Києві 1970 р., викликавши низку рецензій іншого змісту. Дві з них — негативних, а чотири — цілком прихильні. Прихильні були надруковані в трьох обласних газетах, а четверта з'явилась в авторитетному московському журналі "Вопросы литературы". Не зважаючи на це, ти-раж її, всупереч плянованим 65 тисячам, обме-жено 15 тисячами. Тож поява ще однієї прихиль-ної рецензії в такому авторитетному виданні, що його видає Комітет Слов'янознавства при Поль-ській Академії Наук, свідчить, що Антоненко-Давидович написав дуже цінну працю і що він стоїть на вірних мовознавчих позиціях.

Подано повністю рецензію Мар'яна Юрко-вського (переклад) про книжку нашого Анто-ненка-Давидовича, 50 років творчості якого ми від-значали в Австралії минулого року.

"Останнім часом був помітний прогрес і випуск друком багатьох й різноманітних праць про куль-туру української мови. От хоч би згадати праці Алли Коваль, І. Чередниченка, Миколи Пилин-ського, а також численні статті в "Мовознавстві" — збагатились минулого року ще однією цінною й оригінальною працею. Цінною, бо ніколи не за-багато книжок, які заохочують до піднесення на вищий позем культури рідної мови. Оригіналь-ною, бо автором книжки є не мовознавець, а лю-дина, яка сама співтворить цю мову і збагачує. один з найкращих і найчуйніших сучасних украї-нських письменників — Борис Антоненко-Давидо-вич.

Чепурно видану книжку Антоненка-Давидови-ча попереджує вступ відомого українського мово-

знавця Івана Варченка, який є й редактором її.

У вступі читаємо, що метою автора є не на-вчання української мови — для цього є підручни-ки — а шліфування, збагачування й очищення від помилок і нехлюйства. Антоненко-Давидович, зрештою, задовольняє потреби народу, бо спра-вами культури мови почали цікавитися щораз ширші кола українського суспільства. Про це свідчать також численні листи читачів до редак-ції літературних видань.

Варто вказати й на те, що Антоненко-Давидович не спирається тільки на власне мовне чуття чи власні стилістичні уподобання, а більше на тра-диції найкращих майстрів пера, а також дуже часто звертається до народньої творчості й на-родніх говірок.

І. Варченко не шкодує й на критичних зауваг про книжку. Ідеться йому головним чином про те, що пояснення автора не завжди досконалі з мовознавчого погляду, а також часто неповне зіставлення синонімічних зворотів і виразів, які, зрештою, у вступі сам доповнює.

У вступному слові Антоненко-Давидович пише про ставлення людини до своєї рідної мови, про значення мови для культури народу, цитуючи вислови на цю тему багатьох українських та чу-жих діячів культури, письменників і поетів. Гово-рить про зміни, які стаються в мові, про взаємо-впливи, особливо поміж мовами українською й російською, стверджуючи, що були ті впливи взаємні, що багато виразів і зворотів росіяни зав-дячують українській мові.

Говорить також про інші впливи, головним чи-ном про тюрксько-татарські та німецькі. І тут виникає критичне зауваження: автор не згадав, що дуже часто посередником у запозиченнях з німецької мови для українців була польська мова, наприклад, українські ЦИБУЛЯ чи ЦЕГЛА (в розумінні безпосереднього запозичення) були польонізмами. Зрештою, польонізмам автор при-свечує дуже мало місця.

Виятково гостро виступає Антоненко-Давидо-вич проти так званих "суржиків", мішанини ро-сійсько-української, які свідчать лише про дуже низький ступінь культури.

"Мудре ставлення до різноманітності й багат-ства рідної мови, — пише автор, — повинно та-кож навчити людину поважно ставитися до мов іншого народу; людина повинна всіма силами прагнути не порушувати ні тут, ні там оригіналь-ності вимови кожної мови, не затирати їхніх барв, не обмежувати їхніх невичерпних можливо-стей".

Автор прагне також навчити пошани до мови народу, покликаючись при тому на мову тих

письменників, які вдаються до народньої говірки. Подає також (в деталях не завжди згідний з офіційним становищем) поділ української мови на діалекти, а також накреслює родовід української літературної мови.

Всю книжку Антоненко-Давидович поділив на кілька розділів, при чому критерієм поділу становлять частини мови: іменник, прикметник, дієслово, дієприкметники, дієприслівники, числівник, займенник, прислівник, прийменник, сполучник, частки й вигук.

В тих розділах читач і любитель української мови знайде велике багатство зворотів, форм і синонімічних висловів, черпаних з найрізноманітніших літературних і фольклорних джерел, знайде також різноманітні, ледве помітні відтінки, значеннєві, стилістичні й формальні, що свідчать про глибоке знання мови й виняткове чуття автора до слова.

Звернути увагу читача на красу мови, гнучкість і еластичність, на її невичерпне багатство й різноманітність, на просто необмежені можливості вибору виразів, зворотів і форм вислову — це тільки одне з завдань автора. Іншим завданням, може навіть найважливішим наміром є викривання помилок, нехлюйства й мовної безпорадності, засмічення мови непотрібними чужими для української мови запозиченнями, головним чином проти поширення тих, що загніздилися в лексиці та абетці, проти русизмів. Автор оперує тут величезним фактичним матеріалом, взятим із мови преси, публіцистики, радіо, мови державних документів, з мови поточної й літературної. Ось кілька прикладів:

Русизми: мандрувати по горах і долинах, замість *по горах і долинах*; у той день, замість *того дня*; по вітвірках, замість *вівторками, щовівторка, у вівторок*; біллу, замість *болем*; госпіталь, замість *шпиталь*; міроприємство, замість *захід, заходи*; година ночі, замість *перша година ночі*; в цьому році, замість *цього року*; по-моєму, замість *на мою думку, на мій погляд, як на мене*; з точки зору, замість — *з погляду*; по походженню, замість *за походженням*; іду за лікарем, замість *іду по лікаря* і т. д., і т. д.

Багато місця автор відводить уживанню синонімів або виразів (і зворотів) близьких значенням, а також вживанню і значенню здрібнілих слів типу книга і книжка, ріка і річка, гора і гірка. Як відомо, в українській мові багато здрібнених слів втратило своє первісне значення.

Трудно тут охопити всі розділи й параграфи цієї цікавої книжки, тяжко вичерпно подати її винятково різноманітну й багату проблематику. Заслугує на увагу ще додана в кінці книжки бібліографія творів (книжки, статті, словники), пов'язані з культурою української мови. Вона не охоплює всіх видань, але й цей добір досить добре орієнтує читача на відповідну літературу.

На закінчення хотілося б підкреслити, що книжка Антоненка-Давидовича — оригінальна своїм виглядом і змістом і з огляду на особу автора повинна виконати корисну роль в піднесенні поєму культури української мови на бать-

ківщині автора й поза її кордонами. Можу тільки захопити до цієї лектури всіх любителів шанувальників української мови.

Мар'ян Юрковський".

Читаючи й перекладаючи цю рецензію польського автора, Мар'яна Юрковського, про книжку нашого видатного письменника й знавця мови Антоненка-Давидовича, ще раз переконуємося в великій вартості цього видання, яке здобуло прихильні й фахові відгуки не тільки на сторінках більшості української преси на рідних землях (крім двох зловних), а, як бачимо, високо оцінили це видання і поза межами України — в Росії та в Польщі, де рецензенти писали цілком об'єктивно. Тож з приємністю висловлюємо щире подяку польському знавцеві мови за таку ґрунтовну й цікаву рецензію.

ВСЯЧИНА

ГОЛОДНА ДІЄТА ТА СТАРІННЯ

Всесвітня організація охорони здоров'я повідомила, що результати проведених на щурах дослідів із застосуванням голодної дієти свідчать про можливість продовжити середню тривалість життя на 15 років.

Щури, які протягом 100 днів одержували збалансовану, але малокалорійну їжу, жили вдвічі довше, ніж щури тої ж породи, які споживали звичайну їжу.

ДАЛЕКЕ МИНУЛЕ САГАРИ

Приблизно 6000 років тому клімат Сагари був вологим, в її ріках жили гіполотами. Їх можна було зустріти на віддалі 600 кілометрів північніше Томбукту. Так вважає співробітник Хартумського університету британський учений Кловдсей Томпсон. На його думку, процес висихання ґрунтів тут почався сім тисяч років тому і тривав протягом чотирьох тисячоліть. Він був викликаний як змінами клімату, так і діяльністю людини — викорчуванням лісів, обробітком ґрунтів, тваринництвом.

СРСР ВІЗЬМЕ УЧАСТЬ У КАНАДСЬКІЙ НАЦІОНАЛЬНІЙ ВИСТАВЦІ

Керівник канадської національної виставки в Торонто Дейв Геррік заявив, що СРСР планує взяти участь у виставці цього літа — в серпні місяці. Він додав, що СРСР хоче зайняти цілий Інтернаціональний будинок і мати місце під відкритим небом.

ЧОМУ МИ ТРЯСЕМОСЯ ВІД ХОЛОДУ?

Скорочуючись, наші м'язи виділяють тепло, а тому чим більше ми м'язи напружуємо (праця, фізичні вправи), тим більше в нашому тілі витворюється тепла — і ми впріваємо. Коли ж нам холодно, ми починаємо трястись, бо наші м'язи тоді швидко скорочуються, щоб утримати нормальною температуру тіла. Отже — трясемося ми не від холоду, а від прискореного скорочування м'язів.

НАЙНОВІШІ ВИДАННЯ

ХУДОЖНЯ ЛІТЕРАТУРА

А. Ю. Кримський. ТВОРИ В П'ЯТИ ТОМАХ. Київ, "Наукова думка", т. I, 1972. Поетичні твори. Оповідання, 631 стор., тираж 12.000. Редактор тому П. Й. Колесник. Упорядкування та примітки М. Л. Гончарука та О. В. Мишанича. Редагує колегія під головуванням І. К. Білодіда. Вступна стаття І. К. Білодіда.

У першому томі вміщено оригінальні поетичні твори Кримського та його переклади з перської, турецької, арабської мов. У другій половині тому вміщено кращі прозові твори з книжки "Повістки і ескізи з українського життя" (Коломия-Львів, 1895) та з циклу "Бейрутські оповідання", опублікованого в журналі "Нова громада".

У вступному слові автор статті подає зміст таких томів: Том 2-ий — відкривається романом "Андрій Лаговський", який уперше виходить повністю. Другу більшу частину цього тому становлять історико-літературні й критичні статті, розвідки та рецензії, присвячені українській літературі.

Том 3-й — вміщено лінгвістичні, фольклористичні та етнографічні праці з питань української, російської й інших слов'янських мов та їх взаємозв'язків, з проблем народньої творчості і народознавства.

4-й том — присвячено працям з орієнталістики. Ця частина спадщини вимагає подальшого всебічного вивчення, яке тепер тільки розпочалося. Оскільки ця галузь, пише І. К. Білодід, науки є сферою посиленої уваги головним чином учених-сходознавців, а не широкого загалу читачів, у 4-й том включено тільки найпопулярніші праці з орієнталістики.

5-й том — тут його багата епістолярія.

Для зацікавлених пояснюємо, що вийшов бібліографічний покажчик праць А. Ю. Кримського за роки 1889-1971. Київ, "Наукова думка", 1972. 167 стор. Центральна наукова бібліотека. Тираж 1.500.

Маланюк Євген. ПЕРСТЕНЬ І ПОСОХ. Епілоги. Мюнхен, "Сучасність", 1972, 78 стор. Обкладинка і портрет роботи Любослава Гуцалюка.

ОСІНЬ

Сузір'я іскрясті візерунки.
Сяє "перша залізна ніч" —
О, гієрогліфи вічності! Відлунки
Світів, космосів, тисячоріч,
Безмеж, обтятих земним обрієм!

Ми думаєм, дискутуємо, одобрюємо
Чи ні... Бідна людська інфузоріє,
Що ти значиш? Що можеш ти?

І лиш сонце щодня випрозорює
Таїну висоти.

...І тоді ти бачиш кожную билину,
Кожну комаху, кожне зерно землі.
Мудрий листок листопада,

Морозом спалену квітину,
Ріку, що пливе безупину,
І пізній плід,
І бляклий цвіт.
Все переживе загладу
І оживе ізнов,
І житиме без кінця.

Бо один закон в державі Творця
— Любов.

16. X. 1965.

Драч Іван. ДО ДЖЕРЕЛ. Вірші, поеми, переклади. Київ, "Дніпро", 1972, 302 стор., тираж 12.000.

Все про те ж...

а) Вирваний корінь дуба — стриженем у небо,
Переплутаний, з вогким м'ясом сирого чорнозему,
Гордий покруч з грудками чорного гвалту,
Жахаючий сонце вирваний корінь

І
Прозора струна соломи,
Золота стеблина відданости,
Якою стікає сонце, —
Сонцегін, капіляр соломи...

б) Чорна стежа чорної тўші
На крейдяному тихому аркуші,
Широка, владна, аж чорна,
В якій затонула райдуга,

І
Ніжно-блакитна стежечка,
Стежиночка, півкапілярчик неба,
Проведений навскіс рейсфедером
До чорної тої стежі...

в) Я — закатований сонцем твоїм,
замордований, загодований болем щастя,
спізнав, що нині віддати, — це вмерти,

І
Ти загодована хлібом сухим
Моєї жорстокости, жахом моїм напоєна,
Все ж мудріша на краплю жіночости,
Бо завжди віддати — це жити.

Мищенко Володимир. ТАЄМНИЦЯ ОСІННОГО ЛИСТЯ. Поезії. Київ, "Ралянський письменник", 1972, 55 стор., тираж 2.500.

Володимир Мищенко — народився 1937 р. на Донеччині. Працює кореспондентом Дніпропетровського комітету радіо і телебачення. Це перша збірка поета.

СЛОВА

Таке блакитне й лагідне: слов'яни...
Таке глибоке й голубе: Дніпро...
І, як зоря, не гасне і не в'яне
Правічна віра наша у добро.

Таке могутнє і кохане: Київ...
Таке стодзвонне й грізне: русичі...
Дивлюся: б'ється в браму кінь Батиїв.
І чую: стогне місто у-ночі.

Таке вродисто чисте: Україна...
Таке великострадницьке: Тарас...
І воскресє сила із руїни,
І виростає людяність між нас.

Моляко Валентин. КРИГОЛАМИ. Поезії.
Київ, "Радянський письменник", 1972, 71 стор.,
тираж 3.500.

Валентин Моляко народився 1937 року на Полтавщині. Після закінчення Київського політехнічного інституту працював конструктором в Інституті автоматики. З 1962 р. починає наукову роботу як психолог; закінчив аспірантуру, захистив кандидатську дисертацію. Нині старший науковий працівник Інституту психології УРСР.

Друкується з 1965 р. в пресі. "Криголами" — перша збірка поета.

ЕСКІЗ ДО САМОПІЗНАННЯ

Лиш тепер починаю розуміти,
що значить — бути собою.

Треба бути піснюю, якщо ти пісня.
Треба бути казкою, якщо ти казка.
Треба бути горою, якщо ти гора.
Треба бути морем, якщо ти море.

Це ж нікому не потрібно, щоб ми
були взаємозамінними гвинтиками
або однаковісінькими лямпочками
(хай навіть кожна на сто ват!).

Будьте тим, ким ви є.
Розпізнайте в собі свою сутність.

Тільки не будьте собою,
коли ви погана людина.

Артаманова Віра. ТАК ВЕЛИТЬ ВЕСНА. Поезії. Київ, "Радянський письменник", 1972, 88 ст., тираж 3.000.

Віра Артаманова народилася 1925 р. в м. Лебедині. Після закінчення Київського медінституту з 1946 р. працює лікарем у різних медичних установах Києва та області. Друкується з 1960 р. 1970 р. вийшла перша збірка поезій "Травневий дощ". "Так велить весна" — друга збірка поезій.

КОХАННЯ

Тулилось кохання у передворітті.
Тулилось кохання єдине у світі.
Дощі його прали,
Дощі-гromовиці.
Стояло кохання в пригожій криниці.
Таке воно тихе, таке непомітне.
Коли б же то знати,
Що в полі розквітне.
Коли б же то знати,
Коли б то почути,
Що буде шуміти
З любистку і рути.
Я б вийшла до нього
Удосвіта рано.
Та вирросло гаєм
Самотнє кохання.

Лятуринська Оксана. ЯГІЛКА. Упорядкувала Оксана Соловей. Обкладинка Мих. Михалевича. Вінніпег—Нью-Йорк, "Слово", 1971, 52 стор.

Оксана Лятуринська (1902—1970) письменниця і скульптор, родом з Волині, з 1924 р. на еміграції, спершу в Чехо-Словаччині, опісля в Німеччині, США. Як письменниця, вийшла з празької групи "вісниківців". Її стиль визначається символізмом і суворістю виразу. Збірки поезій "Гусла" (1938), "Княжа емаль" (1955). Під псевдонімом Роксана Вишневецька видала збірку оповідань 1946 р. "Материнки".

МАРЦИЗКИ*)

На стеблі гойдаються,
листом затуляються.
Сонечко золотиться,
днинка не колотиться.

Під кивання віяльця
солودко так мріється:
буде вічне літечко,
красне, як фарбіточка!

ЖОРЖИНИ

Глянь, яка жоржин тут повинь!
і червоні й малинові.
Вигнались під самі вишні,
а що пишні, а що пишні!

Де вже їм шукати рівні —
достеменно гетьманівні.
Байбарак розшитий — в злоті,
а кунтушик — на відльоті.

Хоч цікавки-удовички
норовлять заглянуть в личко,
відвертається вельможна:
— Ні, не можна! ні, не можна!

*) Марцизки — хризантеми.

Третяков Роберт. Поезії. Київ, "Молодь", 1971, 174 стор., тираж 2.500.

Роберт Третяков народився 26. 2. 1936 р. в м. Пермі (РСФСР) у родині військового службовця. З 1944 р. живе на Україні, закінчив Смілянську середню школу. З 1953 по 1958 р. — студент факультету журналістики Київського університету. Опісля на журналістичній праці, нині завідувач відділу мистецтва і літератури газети "Вечірній Харків". Виступає в пресі як поет і журналіст з 1955 р. 1961 р. виходить книга поезій "Зоряність", 1965 р. поетична збірка "Палітра", 1967 р. книга віршів та поем "Портрети", Збірка "Поезії" з 1971 р. — це відзначення 10-річчя від появи першої поетової збірки "Зоряність". До збірки "Поезії" вступну статтю написав Ігор Муратов.

ТАРАС ШЕВЧЕНКО

(Монолог)

Благословенні недруги поета:
Наклепники — колючі, як багнети,
Послужливі, як вихрести, цитати,
І радники — настирні, як цикади.
Благословенні тернії поета —
Нездари споконвічна вендетта,
І посмішка ласкава лицеміра,
І тіснота салдатського мундира.
Усе ганебне, заздрісне і темне,
Усе вороже — будь благословенне,
Бо з ним в непримиренному двобої
Не гине — загартовується воїн.
То не поети, для яких борня —
Морока, а суперник — вороння:
Щоб стати з Прометейми на рівні,
Їм не круки, а беркути потрібні!
Потрібні скелі, щоб длубати їх.
Серця-пустелі, щоб засіять їх.
Потрібні пута, щоб порвати їх,
І справжні люди, щоб любити їх,
Щоб їм віддати велике і мале —
Усе, що є прекрасного...

Але

Нікому б я віддати не схотів
Своїх, нажитих чесно ворогів!

ІСТОРИЧНІ НАРИСИ

Толочко П(етро) П(етрович). НАШАДКИ МОНОМАХА. Київ, "Наукова думка", 1972, 119 стор., тираж 25.000.

Про двох найближчих нащадків Володимира Мономаха — Мстислава Володимировича і його сина Ізяслава Мстиславича іде розповідь в цій книжці.

Як свідчать джерела, епоха Монаховичів позначилася бурхливим зростанням виробничих сил. В усіх землях розбудовуються старі й виникають нові міста, замки і села. Розкопи багатьох центрів Київщини вказують на значний розквіт у них ремесла й торгівлі, будівництво кам'яних споруд і укріплень. Київщина вкривається у XII ст. густою сіткою замків і поселень. Київщина була однією

з найбагатших давньоруських земель, а Київ історично-культурним і державним центром Древньої Руси, де зводилися нові палаци і храми, писалися літописи, створювалися неперевершені вироби художнього ремесла, куди поспішали з усіх країв багаті купці.

Пропоновані історичні нариси неоднакові за обсягом. Блискуче, але спокійне і рівне князювання Мстислава Великого на сторінках давньоруського літопису значно менше висвітлене, ніж бурхливий, сповнений гучних перемог і відчутних поразок період Ізяслава Мстиславовича. Певно, у Мстислава й не було такого талановитого літописця-біографа, яким був Петро Бориславич у його сина. Перед читачем розгортається не лише описи воєнних подій, але й мапа Східної і Центральної Європи, яскраво змальована політична ситуація на Русі близько середини XII ст.

Праця написана на основі таких джерел, як літописи "Повість временних літ", Новгородський і Никонівський зводи, а також праця В. М. Татищева: "Історія Російська", написана на основі старих рукописів, котрі знаходилися в приватних колекціях і не збереглися до наших часів.

Юрченко Олександр. УКРАЇНСЬКО-РОСІЙСЬКІ СТОСУНКИ ПІСЛЯ 1917 Р. В ПРАВНОМУ АСПЕКТІ. (До десятиріччя після смерті О. Юрченка). Біографічна нотатка про Олександра Юрченка — Є. Гловінського. Мюнхен, 1971, 402 стор. Український Вільний Університет. Серія: Монографії ч. 19.

Олександр Володимирович Юрченко (18. 11. 1904—26. 6. 1962) народився в Києві, по закінченні київської реальної школи вступив на правничий факультет Київського інституту народногосподарства, який закінчив 1926 р., в 1929 р., крім того, склав державний іспит перед комісією Наркомосу УРСР і дістав свідоцтво на право викладати українську мову і літературу.

Як правник, працював у науково-теоретичній галузі, бувши членом Комісії для вивчення радянського права при Українській Академії Наук (1926-1930). Після розгрому української інтелігенції він не мав змоги працювати науково, почав викладати в старших класах українську й російську літературу (1930-1941). Свою наукову діяльність продовжував на еміграції.

Завдання цієї книжки — простежити й виявити з повнотою, на яку дозволяють умови, розвиток і теперішній стан стосунків між політично-територіальними комплексами "Україна" й "Росія", починаючи від часу постанови й оформлення першого комплексу, як окресленого правно національно-політичного поняття, і до наших часів.

ЛІТЕРАТУРНО-КРИТИЧНІ МАТЕРІАЛИ, СПОГАДИ

Прісовський Євген. НЕСПОКІЙ ШУКАНЬ. Літературно-критичні статті. Київ, "Радянський письменник", 1972, 183 стор., тираж 2.300.

Статті критика Євг. Прісовського, що увійшли до цієї збірки, присвячені розглядові української

поезії 60-х — початку 70-х років (А. Малишко, В. Мисик, Д. Павличко, І. Драч). У них ідеться про творчі пошуки, про їхні жанрові шукання, особливо про роботу в таких жанрах, як лірична поема, балада, притча, лірико-філософський монолог. Книга закінчується статтею "Нотатки про творчість поетів Одеси": Володимира Гетьмана, Станіслава Стриженюка, Віталія Березінського, Бориса Нечерди, Ханана Вайнермана та ін.

До поезії кінця 60-х — початку 70-х років за-раховує автор поезію Валентина Мороза, Світлани Йовенко, Івана Савича, Петра Сингаївського.

ПРО МИХАЙЛА СТЕЛЬМАХА. Літературно-критичні матеріали. Київ, "Радянський письменник", 1972, 300 стор., тираж 12.000.

Михайло Стельмах народився 1912 р. в с. Дяківцях Вінницької області. Закінчив літературний факультет Вінницького педінституту (1933). Перші поезії надрукував 1936 р., 1941 р. вийшла перша збірка віршів "Добрий ранок". Поетичні збірки видає й далі, але одночасно став працювати і як прозаїк — почав з малих форм, а вже з кінця 40-х років виступає переважно в галузі великих прозових форм, де найкраще себе виявив. Перша збірка оповідань "Березовий сік" вийшла 1944 р.

Минько Василь. **ЧЕРВОНИЙ ПАРНАС.** Спо-відь колишнього плужанина. Київ, "Радянський письменник", 1972, 230 стор., тираж 50.000.

Це спомини колишнього члена літературного угруповання "Плуг". Розповідь іде у белетристичній формі, часто дуже суб'єктивно. Матеріал багатий. Крім "Плуга", згадуються й інші течії тодішнього літературного життя, а в другій частині книжки — "Гості моєї хати" — автор розповідає про М. Шолохова, П. Панча, О. Довженка, Жоржі Амаду, А. Малишка.

З ТЕОРІЇ ПРО УКРАЇНСЬКУ ПОЕЗІЮ

Сидоренко Г(алина) К(індратівна). **УКРАЇНСЬКЕ ВІРШУВАНН.** Від найдавніших часів до Шевченка. Київ, Видавництво Київського університету, 1972, 141 стор., тираж 1.860.

Автор досліджує історію та теорію української поезії. Висвітлює питання зародження літературного вірша в українській літературі, зокрема у зв'язку з розвитком народнопоісенної творчості, еволюція поетичних форм у XVII-XVIII ст., стан віршування в першій половині XIX ст.

Книжку присвячено недостатньо вивченим питанням історії та теорії українського літературного вірша:

1. Коли і на якому поетичному матеріалі започатковувалось українське літературне віршування?

2. Як пояснити виникнення силабіки в українській поезії, її еволюцію в бік силабо-тоніки й остаточний рішучий перехід до нової (силабо-тонічної) системи в творчості І. Котляревського та його сучасників?

3. В якому відношенні перебуває літературна версифікація до народнопоісенної ритміки і яка

роля останньої в становленні й розвитку національної системи віршування?

4. У чому виявляється діалектика віршового ритму в різних системах — від початків українського віршування до появи Шевченка — основоположника нової української літератури?

5. Як індивідуальна творчість поетів впливається в загальний процес ритмотворчості, що відбувається об'єктивно?

6. На якій теоретичній та історіографічній основі слід розробляти ці проблеми?

Книжка кінчається покажчиком термінів та імен.

Грицай М(икола) С(еменович). **ДАВНЯ УКРАЇНСЬКА ПОЕЗІЯ.** (Роль фолклору у формуванні образного мислення українських поетів XVI-XVIII ст.). Київ, Видавництво Київського університету, 1972, 155 стор., тираж 2.000.

У книжці висвітлюється розвиток давньої української поезії (XVI-XVIII ст.), зокрема розглядаються історичні вірші, панегірики, книжні пісні, бурлескні твори, їх мистецькі особливості та зв'язки з народопоетичною творчістю. Аналізується творчість поетів Климента Зіновієва, Івана Некрашевича, Григорія Сковороди та ін. При кінці автор приходить до висновку, що різножанрова українська поезія XVI-XVIII ст., яка розвивалася у взаємозв'язку з народопоетичною творчістю, досягла порівняно великого успіху; вона виробила свої поетичні традиції, які стали одним з основних чинників у становленні і розвитку нової української поезії. Так, зокрема, стиль давніх орацій, бурлескних і травестійних творів знайшли свій розвиток в "Енеїді" Котляревського, стиль кращих книжних пісень — у літературних піснях XIX ст. тощо. Таким чином, досягнення літератури XVI-XVIII ст. були визнані і творчо засвоєні новою українською літературою.

АФОРИЗМИ З ВИСНОВКАМИ

Палець об палець не вдарить.

ВИСНОВОК: Велике діло знати техніку безпеки.

**

Взяв бика за роги.

ВИСНОВОК: Якщо хочете бути сильними, то гудіть худобу самою соломою.

**

П'яте колосо до воза.

ВИСНОВОК: Кінний транспорт найкраще забезпечений запчастинами.

**

Вчитися ніколи не пізно.

ВИСНОВОК: Найкраще цю істину усвідомили ті, що ніколи не вчаться.

**

На Щуку хтось бумагу в суд подав.

ВИСНОВОК: Від анонімок страждають не лише люди.

Читачі про "Родинний альбом" Гуменної

... "Родинний альбом" дуже гарно ілюстрований. Чудово, що Ви так зручно ілюстрували рівночасно малюнками з України і з інших країн. Тоді та наша покривджена Україна стає неначе випростована, рівна з рівними. Це чудово! Дуже часто її представляють там удома, як причіпку до "старшого брата", а тут — неначе миляна банька, завішена у повітрі сама для себе, а вона ж жива між живими.

(Дарія Сіак, Франція)

**
*

... Вихід "Родинного альбому" я давно очікував. Дуже гарне видання і тішуся Вашим черговим успіхом.

(Олександр Скоп, Каліфорнія)

**
*

... Книжку ми нетерпеливо вичікували, бо знали від знайомих, що Ви її вже розсилаєте. Маємо надію, що не розчаруємося після "Благослови, Мати!", якою ми були захоплені.

(Лідія Смик, Коал Сіті, Ілл.)

**
*

... Це вже маю Вашу другу книгу із серії передісторії й скитології. Попередню книжку я прочитав під час обідніх перерв на праці і дуже слідив за розвитком думок про скитів у ній. В РОДИННОМУ АЛЬБОМІ Ви цю тему розробили вже на більш універсальну шкалу. Поза всіма ілюстраціями і численними гіпотезами, викладеними в напівлітературній і напівнауковій формі, в цій книзі я бачу велику ідею, яку Ви угрунтовуєте. І я вірю, що ця ідея в недалекому майбутньому дасть новий аспект до студій української праісторії, тобто дасть новий і здоровий підхід і світогляд. Треба таки просто сказати, що Ви зробили вже на цім полі праісторичного угрунтування гігантську працю, і мені здається, що таку працю могла зробити лише Велика Дочка України.

(Олександр Стовба, Клівленд, Огайо)

**
*

... Тема нашої праісторії така цікава і така таємнича, що захоплює думку людини. Чи не є дійсно це Ваш жанр? Хоч він і тяжкий у порівнянні з звичайною белетристикою. Буду радий побачити ще щось подібне до "Родинного альбому".

(Яків Струк, Трентон, Н. Дж.)

**
*

... Тема, як звичайно, Ваша улюблена, наша праісторія. Бажаєте, щоб книжка читалася з цікавістю. Я можу про себе сказати, що Ваше

бажання сповнене, якщо йдеться про мене. Хоч злякали мене цих 16 сторінок джерел, які Ви поручаєте читачеві, коли б хотів, я не кажу провірити, але хоч би поглибити відомості. Але я не збираюся їх читати чи перевіряти. Ви настільки переконливо і гарно все це подаєте, що насправду треба Вам за це висловити від такого пересічного читача, як я, а рівночасно великого поклонника Ваших думок, велике СПАСИБІ!

(Оксана Тарнавська, Ньюарк, Н. Дж.)

**
*

... Читаю книжку не тільки із зацікавленням, але й з великою приємністю. Це справжні вільні мандри вільної людської думки в безкрає минуле.

(Ярослав Томич, Ютіка, Н. Й.)

**
*

... Поздоровляємо Вас із цінним додатком до нашої еміграційної літератури і подивляємо Вашу працювитість. Щастя Вам, Боже, і надалі.

(о. Дм. Фотій з Дружиною, Торонто, Канада)

**
*

... Оце дивилась я американську книгу "Дитяче знання", трохи не так називається, та справа не в тому. Ця книга наукова, дуже цікава. Натрапила я на науку, про яку й Ви пишете, це — походження людини від мавпи. В книжці є багато "еволюційних" малюнків від мавпи до людини.

Але чому ж усі мавпи не стали людьми? Горилия як була, так і лишилась нею. Чому з граніту не витворився алмаз, або з будяка — роза, а так і лишилися ними.

Що ж, наука пише, то треба вірити.

В тій книзі, що про неї згадую, я вичитала і про різні країни-народи. Натрапила й на Ukraine і Russia і показали навіть абетки багатьох народів, а під Ukraine написали царську абетку з ґ, ь, ъ, ѳ, ѵ. Це праця теж наукова, пишуть на те, щоб читачі вірили. Добре, що ми з Вами про це знаємо і не віримо, та ще й протестуємо, але наука доказує.

Тепер, Ви в своїй книзі питаєте: "Де є Царство Небесне?" Наука доказує, що неба нема, а є всякі сфери. А Христос каже, що Царство Небесне є у твоєму серці! А мудрі люди кажуть — хочеш змінити світ, — перше зміни-очисти своє серце.

Мені колись замолоду мій покійний Батько сказав: "Пізнай саму себе, щаслива будеш! Не пізнаєш — пропадеш!" І це є істина!

Ви дивуєтеся, запитуєте, — що є людина? Правда Ваша, це — загадка. Думаю, що знаєте "Вірую". Подумайте, що значать слова: "Творця неба і землі, видимого всього й невидимого". І

цього невидимого є 7/8 частин.

Все, що оточує нас, наче видиме, але, на жаль, незрозуміле. Все ніби звичайне, а суті не знаємо. Наш розум обмежений, і осягнути всього навіть видимого неможливо.

(Катерина Турянська, Честер, Па.)

**
*

...За цю книгу, за цю працю я Вам не тільки дякую, але й гратуюю. Ви одна й перша спромоглися здобути на ту силу, щоб допознати нашу літературу.

З Вашими думками я погоджуюсь, та й не думаю, щоб уважний читач з ними не погодився. Сподіюся, що й майбутні покоління належно оцінять Вашу працю.

(Іван Цапар, Дороті, Н. Дж.)

**
*

...Дякую за пам'ять. Повертаю книжку. Я не заінтересований у такій темі.

(о. Я. Ш., США)

**
*

...З приємністю можу сказати, що Ваш "Родинний альбом" читається, як дуже цікава повість, а в дійсності є це наукова праця, оперта на джерелах.

...Я охоче поділився б з Вами думкою на порушені в "Родинному альбомі" теми, як: еволюція, плекання цінностей національних, містицизм і магія (позачуттєве сприймання), релігія, культура і мистецтво, — але особисто, конверсаційно, тому прошу ласкаво, будучи у Філадельфії, мене відвідати. З признанням і респектом можу сказати слідує: прошу продовжувати свої праці в новому жанрі (який є новий лише у нас) і хочай трішки заповнити люку в нашій літературі на цьому полі, і дати змогу познайомитися із тематикою інтелігентнішому загалові. Маю надію, що ця книжка вийде другим накладом із рецензіями заінтересованих і обізнаних з цією тематикою авторитетів...

...Якщо вважаєте, дорога Пані, що другого накладу не може бути, тоді продовжуйте писати на теми заторкнені — лише у "Родинному альбомі". Ви їх заторкнули кілька, але якщо можна мені висловити свою думку, — найбільш підходяща була б "вібрація", про яку наш загал інтелігенції не знає, хочай напевно в більшому або меншому степені відчуває. То була би революційна річ у нашій літературі, якби Ви збрали різні матеріали із нашої народної й історичної мудрости, — які можна підтягнути під "вібрацію", і їх пояснити, — як то воно відбувається у індивіда, групи, суспільства, і що то, що ми висилаємо у Космос. Позитивне чи негативне, добре чи зле, з любов'ю чи з ненавистю. Воно повертається, як не зараз, то опісля і вдаряє

часто із великою силою, як не в нас самих індивідуально, то в наші прийдешні покоління.

Тема така актуальна і така дуже на часі...

(Ванда Урбан, Філадельфія, Па.)

**
*

...Як пригадую собі, то я вже давніше писав до Вас, що обов'язком наших письменників є якраз повісті, чи навіть такі твори, як "Родинний альбом", що зв'язують нас з давнім минулим, а ще при тому славним. Такі речі впливають у пригноблених історичними подіями віру в свій нарід, допомагають знищити в собі той комплекс меншевартости, що через довгу неволю загніздився в серцях слабодухів. Книжка подобалась, і як маю бути щирим, вона є першою того роду книжкою, що я прочитав.

(о. Любомир Сивенький, Летбрідж, Канада)

**
*

...Своєю останньою книгою Ви справили мені велику насолоду. Очевидно, я знав з попередніх Ваших творів ("Європа Критська", "Золотий плуг", "Велике Цабе") про Вашу обізнаність із праісторією та інтуїтивне відчуття духа старовини, але в цій книзі Ви перевершили мої сподівання.

Не йдеться про те, чи Ваші висновки знайдуть виправдання в дальших археологічних розшуках, чи в майбутній історії людського роду в загальному, а українського народу зокрема. Важливо, що Ви збрали такий багатий матеріал і зуміли передати свої думки в такий приступний і переконливо-захоплюючий спосіб.

Вартість цієї праці я розумію в такій площині: що скоріше інтелігентна людина усвідомить собі шляхи свого росту й розвою, чим правильніше розцінить свою потенційну силу творити свій власний світ в залежності від її знайомства з оточуючим космосом — з його невичерпними джерелами життя й сили, — чим скоріше ця людина усвідомить собі, що абсолютно все, що відділяє її від звіринного світу, є твором тієї самої людини і вислідом її ж власного віковичного досвіду з реальним світом, тим певніше вона буде надіятися сама на себе і на сили в ній же самій жевріючі. Зрілість людини залежить від її повної свідомости, що не надприродні чуда, не месії й не наукові "утопісти" — людська надія, а твереза здібність встоятися проти людської самотности і творчо жити в тривожній непевності, коли новий історичний досвід торочить старі уявлення про людське безсмертя і спасіння. Ваша праця наявно допомагає сучасній українській людині побачити себе в правільному історичному наслідуванні...

(Петро Балей, Лос Анжелес, Кал.)

Розумна людина бачить перед собою необхідну сферу можливого, а дурень вважає за можливе лише те, що є.

(Д. Дідро)

Огляд нашої преси

(тематичний)

МОВО РІДНА!...

"Український голос", Вінніпег, 7 лютого 1973

Щодо української мови в діаспорі, то тут потрібно рішуче всім нам взятися за оновлення української еміграційної мови. Хто хоч трохи розуміється на українській літературній мові, то йому не важко побачити, що в нас українська мова у вільному світі в далеко більшому загоні, ніж в Україні. Там головню йдеться про лексикологію, яку забруднюють русицизмами. А в нас?

У нас не лише лексикологія забруднюється, але й основні морфологічні, синтаксичні норми стоять на такому примітивному рівні, який властивий не старій і культурній нації, а примітивному, відсталому плем'ю, що замешкує десь у пралісах.

У нас же кожна газета має свій власний пра-вопис, свої власні мовні норми і закони. А журнали взагалі не визнають ніяких норм і законів. А подивіться на різні летючки, оголошення, радіопрограми, яка там мова? Хіба ж таки ми, така численна еміграція, не в силі не то що створити солідні словники української мови, а хочби устійніти, яких уже наявних словників дотримуватися.

Тож в ділянці плекання української мови в діаспорі варто подумати, щоб протиставити нинішнім московським окупантам таки літературну мову з еміграції, а не суржик, мовний, кукіль, чим так багата наша преса, а також і школи українознавства, де також часто не надають належної ваги чистоті української літературної мови.

Мало протестувати, але треба протиставити московським окупантам дійсно українські мовні, культурні і традиційні наші національні здобутки. В цьому відношенні великі зобов'язання мають наші наукові інституції, катедри та школи. А преса теж не сміє пасти задніх, а показувати приклад.

Звичайно, боляче спостерігати, що діється нині в Україні, а ще болючіше дивитися, що у вільному світі ми так мало зробили, щоб протиставитися захланним нинішнім господарям України, які так безжалісно нищать все, що надбали наші предки віками.

Щоб протиставити, треба мати не тільки в нашій пресі, а й у підручниках та взагалі в усіх книжкових виданнях зразки мови, що її створили (надбали) наші предки віками... А щоб не тільки говорити про це на вітер, треба не подумати, а зробити вже давно порядок, визначити субординацію і відповідальність за культуру (і поавильність) нашої мови в усіх виявах її публічного вжитку (друковане слово, радіо, церква тощо), треба надати право санкцій нашим науковим установам, організації письменників, союзів журналістів — забороняти продаж чи будьяке поширення задрукованого паперу, яким занецигується мовна атмосфера, як це вже робиться в світі про-

ти забруднення повітря й води або продажу за-труднених консервів.

Дисципліни й відповідальності треба вимагати від усіх без винятку, не минаючи НТШ, УВАН, катедри українознавства, бож і звідти виходять не тільки летючки — неоправною мовою видавані (ми за те ще візьмемось іншим разом), а й оголошення про літні курси українознавства та удосконалення української мови.

Керівні органи наших наукових та культурних (отже і церковних, літературних, журналістичних, громадських та ін.) повинні дотримуватись самі мовного режиму і вимагати того від інших, зокрема від редакторів своїх видань. Тут не місце говорити про суто освітні заходи, про те, як і де маємо навчити мови наших редакторів та писак узагалі (це окрема тема також, до якої будуть цілі статті), але про негайні і цілком можливі рятункові заходи — бодай часткового покищо заряткування ситуації — мусимо й зараз сказати: поки ще маємо знавців-експертів української мови, які не тільки для себе мову знають, а й редагувати її вміють, — за всяку ціну порозуміться із ними і за відповідну винагороду залучити їх до шляхетної праці в ділянці друкованого слова, де мають з чого заплатити і де розуміють хоч трішечки вагу культури слова. Хіба не може "Свобода" або "Сучасність" цього зробити? Або й той же "Український голос" чи "Новий шлях" або "Гомін України"?

"Українські Вісті", Новий Ульм, 28 січня 1973. Усі ті речники системи, що вічно кичаться "осягами лєнінської національної політики", вже настільки пересичені цинізмом і фальшем, що не соромляться передавати (по радіо) оцю мовну неохайність і безкультурність закордон! (Автор статті навів перед цим такі приклади: комітет, дабробут, в цьому гаду, посьолок та ін.). Мовляв, і таке зійде, бо українці закордоном часом розмовляють ще гіршою українською мовою. Та ба, таким аргументом уже користувалися коментатори київського радіо в програмах для закордонних українців! Просто неймовірно, але факт!

Так, стан української мови закордоном теж жалюгідний, але ж тут люди живуть в розсіянні, постійно в чужому оточенні, в повені чужомовних середників комунікації. А в УРСР люди ж живуть на своїй землі, серед свого народу, під захистом нібито мовних і культурницьких інституцій! Як же можна рівняти одно з іншим? Чи коли немає чим крити, то зійде й отаке злодійкувате порівняття? А вже ж, якщо брати за основу українську мову в США чи в Канаді, то на Україні її рівень таки вищий, хоча й далеко не скрізь. Але чи такі вихідні в об'єктивній оцінці будуть на користь УРСР. Далеко ні, навпаки вони будуть на користь еміграції, бо якщо вона в розсіянні, без належних наукових установ, без професійного шкільництва в мовній і культурній ділянці йде майже врівень з "осягами" в УРСР, тоді гріш ціна такій "суверенній соціалістичній державі".

Деякі інтелігенти на еміграції задумують створити масове товариство плекання і захисту укра-

їнської мови. Очевидно, що таке товариство потрібне, конче потрібне. А ще більше воно потрібне в УРСР. Там воно справді потрібне до зарізу. І якщо таке товариство постане в Україні, то хіба лише підпільно, бо на легальне існування режим ніколи не дозволить.

Якщо там байдужі (чужі?) чиновники вже на смілились так виправдувати свою убогу українську мову, то забагато вони знають уже про за недбання нашої мови *тут*. Що ж ми маємо робити — далі їм ось так помагати? І протестувати всує?

Автор статті, з якої беремо цю цитату (Віталій Бендер), трохи помиляється, коли думає, що ми тут не маємо "професійного шкільництва" й живемо "без наукових установ". А може шановний автор провокує наші наукові установи і наше професійне шкільництво? Якщо ж ні, не провокує, тоді ще гірше — люди не бачать наслідків праці тих наших установ у практичному житті еміграції.

Щождо самого плекання й захисту української мови, то ми з вельмишановним автором не цілком погоджуємось: там і Антоненко-Давидович, і Анна Коваль, і Микола Пилинський та інші чимало зробили в цьому напрямі, а що ж ми тут зробили своїм "Словом на сторожі"? У цьому ж журнальчику рішуче неблагополучно з правильністю й грамотністю мови — за винятком тих статей, що їх зрідка туди напише один якийсь знавець мови, напр. проф. П. Ковалів.

Було б краще, якби шан. автор статті з "Україстей" конкретизував своє "не скрізь" — стосовно культурного рівня мови там і тут. Та такий жвавий журналіст іще напише — цього ми певні. "СУЧАСНІСТЬ", ч. 12 (144), грудень 1972.

Беремо із статті Івана Кошелівця "Про невичерпний світ поета". Кошелівцеві цитати — із "Вітчизни" ч. 6, 1971, де було надруковане "З розрізнених записів" Леоніда Первомайського.

УВАГА!

УВАГА!

ЧИТАЧІ В ТОРОНТО
ЗАМОВЛЯЙТЕ ОПАЛОВУ ОЛИВУ
В УКРАЇНСЬКІЙ ФІРМІ

ALASKA FUEL
LIMITED

425 Jane Street — Toronto 9

Нашим клієнтам безплатно чистимо печі
й гарантуємо безплатну цілорічну обслуговування печей.

НАШ ТЕЛЕФОН: 766-3040

І спостерігаємо явище, як хлопчики й дівчатка, не подолавши мудроців гайскулу, "ідуть у поезію" й заливають примітивною мазнею еміграційну пресу, а безвідповідальні літературні батьки підохочують на це, не перестерігаючи від беззодні труднощів, які чигають на недосвідчених наївняків.

"Мова — основний матеріал поетичної творчості. Не знаючи мови, не люблячи її, не вивчаючи її постійно, не заглиблюючись у її таємниці, не збагачуючи свого словника, не навчаючись одбирати поміж тисячами слів найточніші, найяскравіші, найпотрібніші, — не можна бути поетом..." І отже: "...визнати за поетом право на звання *майстра* ми можемо тільки за умови, що він не тільки *знає*, але й досконало володіє своїм матеріалом, *уміє з матеріалу зробити довершену річ*" (підкреслення Первомайського).

Знаю на це готові спростовання: мовляв, це самозрозумілі речі. Або ще кажуть зневажливо, що мова — це щось для гімназистів. Але в тому й річ, що такого ніколи не сказав Василь Барка, а кажуть саме ті поети, які українською мовою в обсязі нормального гімназійного курсу не володіють. Мабуть, є сенс повторювати такі самозрозумілі речі, коли Первомайський з притиском говорить їх поетам куди грамотнішим від наших, що на еміграції.

Звичайно ж, поетові мало знати мову, його призначення куди більше: творити її. Але й для тих, хто дійшов цього рівня, Первомайський не вважає чимось принизливим вивчати мову, навіпаки:

"...говорючи про художницький, творчий підхід поета до мови, я не тільки не заперечую, навпаки, підкреслюю необхідність наукового знання мови хоча б в обсязі звичайної граматики. Навіть правописною нормою не може нехтувати поет. Досконале знання мови з погляду її граматичних і правописних норм і повинно бути гордістю поета".

На першу порцію — і сказаного вистачить. Нехай начуваються, кому це потрібне. І до кого це ще доходить (а до кого не доходить, також нехай знають, як "справа мається").

О. Денесюк, Торонто, Канада	1.00
Д. Бродгед, Гамільтон, Канада	1.00
М. Євсєвська, Філадельфія, США	1.00
Пан В. Косогор прислав зі збірки після похорону світлої пам'яті пані Галини В'юн на нев'янучий вінок суму	30.00

НОВИХ ПЕРЕДПЛАТНИКІВ ПРИЄДНАЛИ:

А. Маяровський, Едмонтон, Канада	2
С. Босий, Торонто, Канада	1
М. Удовиченко, Чикаго, США	1
Т. Хохітва, Форт Лавдердейл, США	1

Всім щиро дякуємо за допомогу.

Редакція і адміністрація "Н. Д."

Вельмишановний п. Редакторе!

...Я хочу нагадати шановним передплатникам, що 1975 рік це 25-літній ювілей "Новий день". Уже тепер треба розгорнути працю, щоб до ювілейного року подвоїти кількість передплатників.

Хоча мені в лютому минає 85 років, я почав від себе: у 1972 році я доповнив передплату "Нових днів" до серпня 1975 року і приєднав двох нових передплатників, а в 1973 році знов приєднав двох нових передплатників.

Хоча основник "Н. Д." світлої пам'яті П. К. Волиняк відійшов у вічність, але діло його живе на користь українського народу й поширення його культури. Отож — нумо до праці за подвоєння кількості передплатників до 25-річного ювілею "Нових днів" у 1975 році! Досягнення такої цілі буде й нашою подякою видавцям і редакції за тяжку працю — видавання і редагування "Нових днів".

З належною пошаною й подякою

А. Маяровський

Дорогий і золотий пане інженере Маяровський!

Прийміть від нас найсердечніше поздоровлення з завершенням Вашого 85-ліття! Ваше дуже щире і дуже авторитетне слово дійде — бо не може не дійти! — до багатьох наших передплатників і читачів узагалі, сколихне багатьох і підштовхне-заохотить до діла, а серед нас — видавців і редакції — Ваше своєчасне і мудре нагадування-звернення також зробить своє діло: піднесе на дусі й тих, що були ладні опустити руки чи повісити носа — і заохотить трудитись, трудитись, трудитись іще більше й краще в ім'я того, чому служили й служать "Нові дні" і до чого всіх нас разом Ви закликаєте.

Нехай цей Ваш заклик буде одним із найсвітліших Ваших подвигів!

Д. К.

Високоповажані панове —
Редакція і Адміністрація!

Журнал "Нові дні", газета "Свобода", книжки — єдина наша духовна пожива, єдиний наш духовний хліб щоденний, бож живемо ми у виключно американському оточенні, де нема наших земляків.

Шановна Редакція, велика Вам дяка за такий цікавий, змістовний журнал. Бажаємо Вам усім кріпкого здоров'я та творчого надхнення в Вашій праці.

З пошаною

Микола та Марія Леванісів,
довголітні передплатники Вашого журналу

Вельмишановні видавці і редактори
"Нових днів"!

...Посилаючи на ім'я видавництва трохи грошей — передплату на цей 1973 рік і решту на розбудову "Нових днів", бажаю Вам успіхів і здоров'я у Вашій шляхетній праці — на цей увесь рік і на дальші роки. Знайте, що Вашу роботу ми, читачі, цінимо й шануємо, а всі ми разом витримаємо труднощі — і журнал будемо мати, бо він нам дуже потрібний.

Щастя, Боже, Вам і нам! Із щирою пошаною і побажаннями

Інженер Василь Демиденко

З великою пошаною й подякою, дорогий п. інж. Демиденко, відповідаємо Вам на добре слово й щедру підтримку (разом \$41.50). Ваше шляхетне слово і діло, як і таке ж слово й діло дорогих пана і пані Леванісів (див. — лист перед Вашим) — це ніби відповідь на ту шептану й телефоном вголос розпочату кампанію (найбільше в Торонто і навколо) проти "Нових днів", яким — як бачимо — доводиться жити "поміж ворогами", при чому там, де ми того й не сподівалися. Наслідок тієї кампанії: дуже трафаретні, напівграмотні, злобні (хтось один їх людям диктує) ніби листи до редакції. Намір ясний: нас завалити, щоб "Нові дні" завалились. Тож дякуємо за мимовільну Вашу протидію.

РЕД.

Вельмишановний Пане Редакторе!

Хочу Вам подякувати за статтю про мого діда В. Г. Кричевського, надруковану в "Нових днях" ч. 276, подякувати авторові тієї статті Іванові Бережному зокрема за всі інформації, особливо про те, чого я досі не знала — про святих та Божих отців православних у Каракасі, які так уже запишалися, що не могли навіть поховати мого діда, бож він до церкви їхньої не ходив! Мене це не дивує, бо, на жаль, і за дуже малими винятками, наші отці — мають дуже мале уявлення (лагідно висловлюючись), що таке українська культура... і про людей, які вклали щось у цю культуру — і це стосується не лише отців, але і усієї еміграції української, дарма, що всі себе називають носіями, єдиними залишеними носіями української культури, але де є виставка українського маляра, то на неї з 200 чоловік — 195 будуть американці, а лише 5 українців. Це не вигадка, а факт. Але чи буде десь "Маланка" або ще щось, особливо чи буде багато де випити і поїсти, хоч ніхто з них вже не голодує, то обов'язково прийдуть.

Те саме і з Сковородою — це нецікаве й непотрібне для 99,5% нашої еміграції.

Між іншим, мій дід — В. Г. Кричевський —

АРТЕМ СУПРУНОВИЧ ОРЕЛ

(1897-1972)

19-го липня 1972 року передчасно відійшов від нас, після тяжкої недуги серця Артем Супрунович Орел — невтомний видавець, редактор, мовознавець і літературознавець.

Народився покійний 2-го листопада 1897 року в селі Саксагань на Січеславщині в родині селянина. Закінчив церковно-приходську школу з похвальним листом і як здібний учень дістав стипендію, далі вступив до учительської семінарії в м. Єлисаветі на Херсонщині. А як почалась Перша світова війна 1914 року, А. С. мавши закінчену семінарію, вступив добровільно до старшинської школи в Одесі, закінчив її зі званням хорунжого в 1917 році, коли саме почалась революція.

У 1918 році потрапив у Крим до м. Симферополя; як енергійний старшина, брав активну участь в українізації частин нашої армії. Коли Українська Армія відійшла на захід, Артем Супрунович повернувся в рідні місця і вчителював в одному малому селі, звідки згодом переїхав до м. Харкова, вступив на філологічний факультет Харківського університету й успішно закінчив його (1926-1930 рр.).

Професор Ол. Білецький зацікавився особою Артема Орла і як одного з кращих випускників університету пробував залишити в аспірантурі, але керівництво університету, з певних мотивів, не допустило його до аспірантури.

1929-1930 рр. працював А. С. у видавництві "Радянська школа" — як редактор і перекладач. Там працюючи він склав підручник — граматику для початкових шкіл, але підручник був конфіскований: автора обвинуватили в українському націоналізмі.

У 1932 році А. С. звільнено з праці з заборону працювати в таких закладах на два роки. Фактично дали йому "вовчий квиток", з яким неможливо було знайти працю. Родина існувала на заробітки дружини Ганни Іванівни, яка працювала на фабриці взуття, виконуючи обов'язки касира й бухгалтера.

Сидячи вдома в рр. 1932-1933 з "вовчим квитком", А. С. продовжував вивчення німецької мови (заочний відділ — московського інституту). Пізніше викладав німецьку мову в середніх школах, бо викладання української мови й літератури було йому заборонене.

Пізніше вже працював він над перекладами з чужих мов і для того ж видавництва "Радянська

мав свою філософію на ці всі явища, він казав: "Тільки 1% людства ходить уже на двох ногах, а 99% ще ходить на чотирьох".

Ще раз дякую Вам усім за пам'ять про діда мого і залишаюсь з пошаною та сердечним привітом.

Катерина Кричевська-Росандіч

школа". Так, наприклад, переклав він фізику німецького автора Вестфалля, яка й була видана видавництвом, але без подання імені перекладача.

Артем Супрунович Орел

дача; перекладав з німецької на російську підручники з хемії та математики.

У 1938 році, за єжовщини, Артема Супруновича заарештовано й обвинувачено в "організації за відірвання України від Рад. Союзу", у в'язниці зазнав страшних тортур: нічні допити, "конвеєр" без сну і з безперестанним биттям, тримання без води й харчу. Нелюдське поводження слідчих, жахливі умови у в'язниці часто призводили чесних, порядних і ні в чому невинних людей до того, що вони приймали на себе все те, що їм нав'язували слідчі... Так сталося і з Артемом Супруновичем: втративши будь-яку надію на спасіння — підписав усе те, що підсунули йому слідчі... І заочним судом НКВД винесено вирок — десять років заслання.

Але доля Артема Супруновича — бодай на той час — усміхнулася: прибрано Єжова, призначено Берія, переглянено справи тих в'язнів, яких іще не вивезли, у серпні 1939 року його випущено на "волю"...

З приходом німців до Харкова А. С. працював

як літературний редактор у редакції газети "Нова Україна", аж поки в лютому 1943 року не виїхав до Львова. Там працював у редакції газети для дивізійників "До перемоги".

Опинившись пізніше з родиною в Авгсбурзі, знову працював при журналі "Пу-Гу" як літературний редактор.

1-го лютого 1950 року А. С. прибув до Америки й оселився в м. Перт Амбой, Нью-Джерсі, працював на мідно-ливарній виробні. Згодом придбав собі друкарню і продовжував працювати на виробні вночі, а вдень у друкарні.

Покійний належав до Об'єднання українських письменників "Слово", був членом УВАН у США. Постійно жертвував зі свого скромного заробітку на національні потреби, дуже цікавився українським національним життям, відвідував усі академії, вечірки, вистави.

Артем Супрунович видав власним коштом "Правописний словник" в Авгсбурзі, Німеччина, у 1946 році (видавництво Білоуса), а вже аж у Нью-Йорку "Словник чужомовних слів" (в трьох томах) і всім передплатникам надіслав цей словник в трьох томах за три долари...

Під кінець свого життя задумував написати книжку "Соціологія", щоб у ній широко розгорнути ідею "як поборювати комунізм"... Він був переконаний, що світ не має ідеї, яку можна б було використати в боротьбі проти марксизму-комунізму. На жаль, невблагана смерть обірвала йому життя — він устиг написати тільки перший том цієї цікавої й потрібної праці.

Також не закінчив А. С. писати роман під назвою "Невідомий гетьман", праця обірвалась на 140-х сторінках, друкованих на машинці. Взагалі покійний багато часу приділяв чужим творам, а свої тримав не друкованими, сподіваючись згодом звільнитися від сторонньої праці. Як небіжчик, так і вся його родина належали до Української Автокефальної Православної Церкви, відродженої на Першому Всеукраїнському Церковному Соборі у Св. Софії в Києві 1921 року, на чолі якої був священномученик за Церкву Христову українського народу великий митрополит **ВАСИЛЬ ЛИПКІВСЬКИЙ**.

Взагалі треба сказати про покійного Артема Супруновича, що він був надзвичайно скромний, творчий і цінний працівник на ниві української культури. Таких у нас дуже мало. Як невтомна бджілка збирав він частку за часткою і заповнював порожні соти еміграційних прогалин, залишивши праці, які тривалим пам'ятником будуть оживлювати його незабутній образ. Крім згаданих його творів-праць, його статті друкувалися в газетах і журналах: "Свобода", "Українські вісті", "Наша батьківщина", "Нові дні" т. ін.

Все це тільки частина того, що можна було зібрати й написати про життя й діяльність св. пам. Артема Супруновича. Думаю, що в недалекому майбутньому про нього напишуть більше й докладніше — про його літературну творчість й вклад його в українську культуру. Отже, слово за мовознавцями й літературознавцями.

Похорон відбувся 24-го липня 1972 року на Українському цвинтарі в Бавнд-Бруківі, Нью-Джерсі. Панахиду й похоронні відправи провів о. Сергій Кіндзерявий-Пастухів. Промовляли над могилою: о. Сергій, проф. Ів. Замша від УВАН і мгр. Петро Ямняк. Після похорону відбулася поминальна трапеза, на якій промовляли інж. К. Т. Туркало і Ф. Бульбенко. Нехай же наш Артем Супрунович з Богом спочиває! Він заслужив на добрий спомин у наших серцях! Нехай йому буде легкою Земля Вашингтона! **ВІЧНА ЙОМУ ПАМ'ЯТЬ!**

Ф. БУЛЬБЕНКО

ПОРАДИ ЛІКАРЯ

ВІТАМІНИ І ХАРЧУВАННЯ

Низька температура повітря призводить до зміни обміну речовин в організмі. Значно збільшується кількість енергії, що витрачається для підтримання постійної температури тіла. Особливо це стосується тих, хто працює надворі.

Порівняно до літнього періоду року взимку калорійність харчового раціону має бути підвищена на 15%. Рекомендується більше вживати вуглеводів і жирів. З продуктів, багатих на вуглеводи, слід збільшити споживання хлібобулочних виробів — житнього хліба та круп. Не слід збільшувати кількість цукру, високосортних макаронних виробів, манної крупи та кондитерських виробів. З жирів слід вживати в достатній кількості як тваринні — сало, вершкове масло, так і рослинні — соняшникову та інші види олії.

Кількість продуктів, багатих на тваринні білки, — м'ясо, риба, молоко, молочні продукти та яйця — в добовому раціоні повинна лишитись такою ж, як і влітку.

Готуючи страви взимку, треба враховувати, що калорійність денного раціону має бути з межах 2800-3200 калорій. Розподіл їжі по калорійності в різні пори року не змінюється. При чотириразовому харчуванні на сніданок має припадати 30% калорійності страви. В цей час вживають м'ясо тушковане, круп'яні гарніри, овочеві салати та інше. Більшість людей другий сніданок, який калорійністю становить 15-20% від денного раціону, вживають на роботі або в перерві між заняттями. Він складається з бутерброду з маслом, м'ясом або з сиром та із склянки молока, кави або ж фруктів. На обід (30-35% раціону) також готують м'ясні та рибні страви. Слід також потурбуватися, щоб було в достатній кількості овочів. Вечеря складається з легких молочних та овочевих страв, а її калорійність становить 15-20%.

Ось кілька порад, дотримуючись яких, можна зберегти вітаміни під час приготування їжі.

Не слід очищати овочі, особливо картоплю, тримати у воді, а одразу готувати з них страви;

овочі і картоплю слід закладати в кип'ячу воду, готуючи овочеві страви, закладати овочі з урахуванням тривалості їх варіння (наприклад, у

борщ — спочатку буряк, потім моркву, картоплю, капусту);

варити страви потрібно у вщерть наповненому і щільно закритому посуді на невеликому вогні;

не рекомендується надто часто перемішувати страву ложкою.

Коли треба збільшити кількість вітамінів та інших біологічно активних речовин в їжі, можна вживати різні овочеві та фруктові соки (капустяний, морквяний, з чорної смородини та інше. Крім того, можна готувати настій шипшини. 10 грамів шипшини варять 5 хвилин у склянці води в щільно закритому посуді, потім 8-12 годин настоюють і, трохи підсолодивши, вживають замість компоту.

А. Руденко

кандидат медичних наук
"В. з У."

Я ПЕРЕМІГ СЕРЦЕВУ НЕДУГУ АЛЬ КАПЕЛЕТТИ

Тільки три роки тому тяжка серцева недуга зробила мене інвалідом. Перед тим я був завжди активним і ігнорував деякі симптоми хвороби, аж поки не опинився в шпиталі з серцевим припадком. Болі в грудях були нестерпні і страх смерті охопив мене.

Після детального огляду виявилось, що я мав ушкоджене серце — в наслідок кількох легких попередніх припадків. Болі в серці означали, що деякі з моїх артерій були частково закупорені холестеролом.

Після пірвічного лікування я міг працювати знову. Та полегшення тривало недовго, і знову довелося покидати роботу.

Цілком випадково я почув про вітамін Е. Це зацікавило мене, і я купив книжку, яка називалася: "Вітамін Е — ключ до здорового серця". Автором цієї книжки був відомий канадський науковець — доктор Шут (Shute). Його успіхи лікування вітаміном Е захопили мене. Після того я прочитав більше книжок на ту саму тему.

Скоро я став постійним клієнтом у нашій місцевій крамниці здорової їжі (Health Food Store). Моя дружина цілком поділяла моє зацікавлення здоровою їжею, і це допомогло покращити здоров'я нашої сім'ї. З допомогою вітаміна Е, олії з пшеничних зародків та інших корисних додатків до харчів моє здоров'я покращало і скоро я вже міг повернутися на роботу. Протягом цього самого періоду я не переставав приймати ліки, приписані моїм лікарем. Одного разу я спитав його про вітамін Е. Він відповів: "Це не буде погати Вам, але приймайте, якщо хочете". Але я продовжував приймати вітамін Е, бо почував, що він мені допомагає.

Та хоч моє здоров'я набагато покращало і хоч я міг працювати, я ще не видужав цілком. Я приймав ліки, які розріджували кров так довго, що будьякий нещасливий випадок означав би смерть від утрати крові. Мій дентист сказав, що я потребую дентальної хірургії і повинен на якийсь час не приймати ліків, які розріджують кров. З того часу я перестав приймати ті ліки.

Тепер уже я цілком покладався на вітамін Е та інші додаткові поживні речовини.

Якось довелося дискутувати мою хворобу з натуропатом. Я сказав йому про моє загальне покращення і турботу про деякий біль у грудях. Він порадив мені збільшити дозу вітаміна Е з моїх звичайних 400 одиниць до 1000 одиниць денно. Знаючи свій міцний організм, я вирішив іти далі й почав приймати 1000 одиниць тричі на день. За тиждень болі цілком зникли і тепер, по рокові, я не маю ніякого клопоту з моїм серцем. Мушу сказати, що я приймав велику дозу вітаміна Е всього кілька місяців, а тепер приймаю регулярно тільки 400 одиниць денно. Моя хвороба відкрила новий спосіб життя для нашої сім'ї. Натуральні соки, сирий (бравн) цукор і мед, продукти цілого зерна пшениці та інші поживні добавки до харчування — все це допомогло моїй дружині і мені виглядати і почувати себе на 10 років молодшими.

Остатню зиму наші діти не мали ні простуди, ні грипи. Ми ніколи не вживаємо безалькогольних напоїв, рафінованого цукру, білого хліба і под. Тепер діти мають значно здоровіші зуби, а я можу вилазити на гори, про що не міг навіть мріяти ще так порівняно недавно.

Як можу я мовчати, коли так багато людей ще й досі не знають про потреби тіла і про здоров'я, яким вони могли б утішатися. Я буду оповідати всім, хто буде прислухатися, в надії на те, що, можливо, хтось, як і я, буде благословенний "другим шансом".

(Let's Live Magazine, Apr. 1972)
Переклала *Надія ДОНЕЦЬ*

УВАГА!

УВАГА!

Усім зацікавленим нашим красним письменством пропонуємо купити книжку

Володимира Винниченка

"СЛОВО ЗА ТОБОЮ, СТАЛІНЕ!"

(Політичні концепції в образах)
РОМАН.

Редакція і вступна стаття Григорія Костюка. Мистецьке оформлення Якова Гніздовського. Видання Комісії для вивчення й охорони спадщини В. Винниченка Української Вільної Академії Наук у США.

Книжка у гарній твердій оправі і на доброму папері, 374 сторінки. **Ціна 8 дол.**

Замовляйте в Академії або у в-ві "Нові дні":

Ukrainian Academy

**206 West — 100 Street
New York, N. Y. 10025, USA**

УВАГА. У попередніх оголошеннях трапилися технічні недогляди: 1) замість 8 дол. було надруковано 6, 2) число поштової дільниці по-зинно бути 10025, а не 10023. Вибачаємось.

КУПІТЬ ЦІ КНИЖКИ!

М.Ю. Брайчевський, "ПРИЄДНАННЯ ЧИ ВОЗ-З'ЄДНАННЯ, критичні зауваги з приводу однієї концепції".

Книжка написана сучасним українським радянським істориком.

Ціна: 2.00 дол.

Іван П. Багрянний, "ЛЮДИНА ВІЖИТЬ НАД ПРІРВОЮ".

Ціна: 6.00 дол.

Іван П. Багрянний, "ТАК ТРИМАТИ".

Ціна: 3.50 дол.

Володимир Винниченко, "СЛОВО ЗА ТОВОЮ, СТАЛІНЕ".

Ціна 8 дол.

LOOK COMRADE — THE PEOPLE ARE LAUGHING...

Підрадянський гумор зібрав і видав
Іван Коляска

Ціна: 2.50 дол.

Василь І. Гришко, "ТРЕТЯ СИЛА, ТРЕТІЙ ШЛЯХ, ТРЕТЯ РЕВОЛЮЦІЯ".

Ціна: 1.50 дол.

Василь Іванис, "ДО ПРОБЛЕМИ КАВКАЗУ".

Ціна: 0.70 дол.

"ПРОГРАМОВІ ДОКУМЕНТИ ДЕМОКРАТИЧ-НОГО РУХУ В РАДЯНСЬКОМУ СОЮЗІ".

Політичні документи боротьби за свободу людини й народів Радянського Союзу.

Ціна: 1.50 дол.

Олена Курило, "УВАГИ ДО СУЧАСНОЇ УКРА-ІНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРНОЇ МОВИ".

Ціна: 2.00 дол.

Анатолій Юриняк, "ЗАСОБИ І СПОСОБИ ПО-ЕТИЧНОГО ВИСЛОВУ".

Ціна: 1.00 дол.

Книжки замовляти в адміністрації
"Нових Днів".

ШКІЛЬНІ ПІДРУЧНИКИ

для всіх українських шкіл на еміграції:

1. Л. Деполович

Б У К В А Р

Десяте видання

Ціна: у Канаді і США — 1.50 дол.
в Англії — 55 шіл., в Австралії — 1.50 дол.

2. Петро Волиняк

К И І В

Читанка для 3-ої класи

Четверте видання

Ціна: у Канаді і США — 1.50 дол.
в Англії — 55 шіл., в Австралії — 1.40 дол

3. Петро Волиняк

Л А Н И

Читанка для 4-ої класи

Четверте видання

Ціна: у Канаді і США — 1.50 дол.
в Англії — 55 шіл., в Австралії — 1.40 дол.

4. Петро Волиняк

Д Н І П Р О

Видання друге

Підручник з історії української літератури
і хрестоматія

Єдиний на еміграції підручник такого типу
Книжка ілюстрована

Ціна: у Канаді і США — 2.00 дол.
в Англії — 75 шіл., в Австралії — 1.80 дол.

Петро Волиняк

З А П О Р І Ж Ж Я

Читанка для 5-ої класи

У цій книжці багато історичних оповідань

Ціна: у Канаді і США — 1.80 дол.
в Англії — 75 шіл., в Австралії — 1.60 дол.

6. Петро Волиняк

Ф І З И Ч Н А Г Е О Г Р А Ф І Я У К Р А І Н И

Друге видання

У книжці багато ілюстрацій, карт тощо

Ціна: у Канаді і США — 2.00 дол.
в Англії — 75 шіл., в Австралії — 1.80 дол.

7. Дмитро Кислиця

ГРАМАТИКА УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ, Ч. 1
Фонетика й морфологія

Шосте видання

Ціна: у Канаді, США і Австралії — 2.75 дол.,
в Англії — 100 шіл.

8. Дмитро Кислиця

ГРАМАТИКА УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ, Ч. 2

Синтаксис. Третє видання. Ціна \$2.50
Замовляти в "Нових днях". Школам і книгар-
ням та церковним громадам — знижка.

ПЕРША УКРАЇНСЬКА ОПАЛОВА ФІРМА

FUTURE FUEL OIL LTD.

and

SERVICE STATION

24-годинна, солідна і швидка обслу-
га чищення і направка "форнесів" безплатно.

945 Bloor Street W. — Toronto, Ontario

Office: 536-3551 — Nights: 762-9494

"УКРАЇНСЬКА КНИГА"

Річний випродаж – 10% на всі книжки і платівки до 1 квітня 1973

Знижка 33% на всі книжки, які подані нижче

Бедєс Жозеф. Роман про Трістана та Ізольду. Грав'юри В. В. Василенка. "Молодь", Київ, 1972, стор. 185. Ціна \$1.50	Петкявічюс В. Пригоди Жолудя в Країні Вад. Повість-казка. Переклад з литовської. Малював Вадим Ігнатов. "Веселка", Київ 1972, стор. 148. Ціна 1.00
Бойчук А. П. Українська сатира другої половини XIX ст. (На матеріалах творчості Марка Вовчка, Панаса Мирного, Івана Франка). "Вища школа", Київ 1972, стор. 261. Ціна 1.25	Про Жар-птицю та Вовка. Українська народна казка. Малювала Ольга Сенченко. "Веселка", Київ 1971, стор. 24. Ціна 0.90
Вергілій Марон П. Енеїда. Переклав з латинської М. Білик. Художник Чеканюк Ю. А. "Дніпро", Київ 1972, стор. 353. Ціна 2.95	Синиця, І. О. З чого починається педагогічна майстерність. "Радянська школа", Київ 1972, стор. 165. Ціна 1.10
Грабовецький В. В. Західно-українські землі в період народно-визвольної війни 1648-1654. Видавництво АН УРСР "Наукова думка", Київ 1972, стор. 192. Ціна 2.35	Співають сестри Байко. Вокальні тріо в супроводі фортепіано. "Музична Україна", Київ 1972, стор. 70. Ціна 1.00
Гуцало Є. Передчуття радості. Повісті. "Радянський письменник". Київ 1972, стор. 423. Ціна 1.95	Сутір'я. Випуск 6. Поезії, оповідання, нариси письменників братніх республік Радянського Союзу. "Дніпро", Київ 1972, стор. 330. Ціна 3.80
Дивна сопілка. Українські народні казки. До цієї збірки ввійшли казки про тварин, фантастично-героїчні казки, соціально-побутові казки. Малюнки Г. І. Самутіної. "Веселка", Київ 1972, стор. 246. Ціна 1.10	Толстой О. Ходіння по муках. Переклад з російської. "Дніпро", Київ 1972, стор. 895. Ціна 3.10
Мистецтво Української РСР. "Аврора", Ленінград 1972, 83 ілюстр. Ціна 5.10	Цибаньова О. Євген Гребінка. Життя славетних. "Молодь", Київ 1972, стор. 304. Ціна 1.20
Пархоменко О. Співучі колоски. Малювала А. Григорова. "Веселка", Київ 1971, стор. 28. Ціна 0.60	Шевченко Т. Мені тринадцятий минало. Художник Віктор Глуздов. "Веселка" Київ 1972, стор. 20. Ціна 0.45
	Чабанець. Українська народна казка. "Веселка", Київ 1972, стор. 15. Малював Володимир Аптекарев. Ціна 0.40

УВАГА! До замовлення на \$1.00 (одного долара) просимо прислати 20 центів у Канаді і США на поштову оплату.

ПРИГАДКА: Фірма має великий вибір дитячих шкільних підручників та різних книжок для використання наших дітей. — Крамниця до Ваших послуг.

UKRAINSKA KNYHA

1162 Dundas Street West
Toronto 3, Ontario, Canada
Tel.: 532-8928